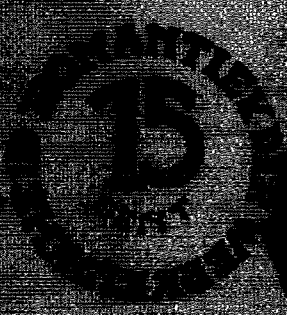

DONKER OSA

door J. DE SPEUNDE

Mirrored or
perched
in
Hood

DONKER OSS

MISDAAD EN GERECHTIGHEID IN
BRABANTS NOORD-OOSTHOEK

DOOR

J. DE SPEURDER

RW
SERIE

No. 4.

INHOUD:

HOOFDSTUK 1.		
Luchtige introductie	pag.	3
HOOFDSTUK 2.		
Oorlog en vrede; boter en liefde		5
HOOFDSTUK 3.		
De onderwereld		7
HOOFDSTUK 4.		
Van moorden, rooven en brandstichten		14
HOOFDSTUK 5.		
De bestrijding der misdaad		27
HOOFDSTUK 6.		
Slotoverpeinzing		39

D O N K E R O S S

HOOFDSTUK I.

LUCHTIGE INTRODUCTIE.

Tante Amalla keek me zeer bezorgd aan. En tevens berispend. Wat mankeerde mij? Wat had ik misdaan?

Niets bizonders, naar U zult hooren. Ik had het voornemen gemaakt naar Oss te reizen. Nu heeft Tante Amalla een hebbelijkheid, welke méér menschen bezitten, deze hebbelijkheid namelijk, dat ze kranten leest. Deze hebbelijkheid is bij haar in zeer hooge, ja ik mag wel zeggen onrustbarende mate ontwikkeld. Dat komt, omdat het goeie mensch tijd te veel heeft. Alles wat er overblijft tusschen eten, slapen en visites ontvangen wordt opgevuld met kranten-lezen. In zekeren zin is ze erfelijk belast, omdat haar man zaliger haar aandeeltje in een krantenonderneming naliet, Vandaar ook dat ze steeds een zwak had voor mij, haar neef, die ook al in het journalistieke vak verzeild was geraakt.

Mijn publicistische experimenten volgde ze trouw. Dat ik met mijn neus vooraan stond bij ongelukken, branden, begrafenissen en hooge bruiloften vond ze prachtig. Dat ik mijn huid zelfs wel eens waagde aan een echt vliegende vlieg-machine, kon haar gemoedsrust zelfs nauwelijks schokken. Maar nu ze hoorde, dat ik naar Oss ging, was ze toch heelmaal van streek.

„Weet je wel, jongen, wat er allemaal gebeurt in Oss?“, vroeg ze met bevende stem.

„Nou, ik denk, dat daar net als elders menschen geboren worden, leven en dood gaan. Dat er gelukkige, minder gelukkige

en ongelukkige menschen wonen. Dat sommigen arm zijn en arm blijven. Anderen arm zijn en in beteren doen komen. Weer anderen in beter doen zijn en arm worden. En tenslotte nog anderen in beter doen zijn en blijven. Dat er boomen zijn en huizen en aardige meisjes en kippen en ratten. Dat er aan gemeentepolitiek, weldadigheid en kwaadspreken gedaan wordt, dat....”

„Stop, jongen“, riep ze er ineens tusschen. „Ben jij van de krant? En weet je nou niet eens wat er in Oss gebeurt?“

„Nou wat dan?“ vroeg ik quasi-onnoozel.

„Dan zal ik het je eens zeggen, ik, die beter op de hoogte ben van mijn tijd dan jij jonge kerel. In Oss, daar loopen alle menschen met een lang mes in den linkerzak en een zware revolver in den rechterzak. Daar kun je 's avonds na het donker worden niet veilig gaan wandelen zonder begeleiding van drie politiedienaren en een goed bijterigen hond. In Oss daar wemelt het van onopgepakte moordenaars en roovers, die vast vertrouwen op hun immuniteit voor alle onderzoekingen van de politie. Iederen nacht hoor je er knallende schoten en doordringende gillen. Iederen morgen heeft de Gemeente-reiniging druk werk met het wegwassen der bloedplekken van de straat....”

„Maar Tante!...”

„Wat ik je zeg. En en neef van den melkboer, wiens aangetrouwde nicht een kennis heeft met een dienstmeisje, dat van Oss vandaan is, heeft me zelf verteld, dat ze 's morgens wel drie keer over een lijk

vóór haar deur getuimeld is. Maar dan hielden ze maar hun mond, want ze voelden er niets voor op een goeden morgen over hun eigen lijk te moeten struikelen".

„Is het toch waar?"

„Ja, dat is waar. En daarom zeg ik je: Jongen, ga niet naar Oss."

„Ik moet wel, Tante, ik..."

„Trek dan tenminste een harnas aan en steek drie revolvers in je zak."

„Maar Tante, ik heb toch maar twee handen. Wat doe ik met drie revolvers?"

„Och jongen, één voor den gap natuurlijk. Ga je nou heusch?"

„Ja, Tante, ik ga heusch."

Ik ging heusch. Het harnas heb ik maar thuis gelaten. Er zat een slijtgat aan de elleboog en ik had zoo gauw geen ijzerdraad, om dit te stoppen. En de revolvers wist ik niet te vinden op het moment, dat ik op reis moest. Ja, dat heb je zoo in dagen van de schoonmaak. Het is overigens niet zoo moeilijk in Oss te komen. Ergens vandaan arriveerde ik eerst in Den Bosch, waar je langs een perron schuift zóó lang, dat ze er wel drie aparte haltes zouden kunnen aanleggen. Dan gaat de reis door een soortement steppe naar Oss. Het station in Oss is een gewoon station. Een vreeselijk gewoon station. Er wordt op blikken platen geadverteerd niet voor revolvers, lange messen en pantservesten, zooals u wellicht zoudt menen, maar voor Telefunken-radio, rawplugs, de Haagsche Post en andere min of meer Nederlandsche producten, welke ze ook op andere stations aanprijzen. De man, die me mijn kaartje afneemt, kijkt net zoo vreedzaam als andere mannen, die hun beroep hebben in het afnemen van kaartjes. Geen enkele neiging, om me te fouilleeren vertoont hij. Buiten staat geen politiecordons samenge-trokken, om de dagelijks aankomende boeven op te vangen; het zijn taxi-chauffeurs, die mijn vreemdelingschap taxeeren.

Een kastanjelaan met asphalt bekleed voert van het station weg. Er loopen menschen heel rustig te praten en een jong-mensch van omtrent acht jaren paradeert zeer gewichtig met een heuschen voetbal. Ben ik niet verkeerd?, vraag ik me af. Is dit werkelijk Oss, welks naam de zelfde

letters heeft als het alarmeerende S.O.S.? Waarom hoor ik geen schoten knallen, zie ik geen bloedvlekken op het asphalt, geen verminkte lieden? Zouden deze huizen den avond halen zonder een enkelen brand? Ik geraak langzamerhand in de stad. Er is een stadhuis als een luxueuse villa te midden van een parkachtigen aanleg. De staat van beleg is er niet afgekondigd. Een heer van hoogen leeftijd zit terzijde alleen op een bankje te suffen en op den weg erlangs drentelen de menschen voorbij zooals iedereen elders ook drentelt. De jeunesse dorée torst tennis-rackets vanwege den Zaterdagmiddag. Voor de winkels hangen biljetten ter aankondiging van een protestvergadering tegen de anti-religieuse terreur in Mexico en Rusland. Daar schijnt men tusschen de misdadigersterreur in de eigen plaats door toch nog aandacht voor te kunnen uitsparen. De Bioscoop draait „De Witte". Ook het vermaaksleven is nog niet geheel verstikt door de Osssche gangsters. Dan opeens echter beleef ik toch een sensatie. Een somber gonggeluid galmt door den zonnigen middag. Ha, nu zal het dan toch gebeuren: de aankondiging van den jongsten moord. Ongetwijfeld heeft men daar een omroeper voor, die zulk een naar-geestig geluid kan produceeren. Niemand kijkt er echter verrast of verschrikt bij op. Maar ik zoek en ik zoek, waar het geluid vandaan komt. Daar om den hoek zal ik het zien.... Er staat een keurige ijsco-man op een zeer blinkenden spiegel te trommelen. Van opluchting schenk ik een nabijstaanden jongeling een ijsco, die me verwezen aanstaart. En ik ben naar het station terug gevluht vol desillusies, omdat Oss zoo weinig avontuurlijks kent.

„Tante Amalia", zoo heb ik bij mijn thuiskomst gezegd, „Tante Amalia, als u uw laatste levensdagen kalm en gezapig wilt doorbrengen dan moet u naar Oss gaan. Het is er zoo gezellig en rustig als nergens."

Ze keek me aan, of ik ontferd zou worden en ik haastte me een ander chapter aan te snijden.

Maar als ik nog eens bandieten wil zien, dan ga ik naar Chicago!

OORLOG EN VREDE; BOTER EN LIEFDE.

U vindt misschien, dat het niet te pas komt zoo grapjes te maken over een ernstige zaak. Maar in grapjes kan dikwijls veel ernst verscholen zitten. In deze grapjes zit de dringende vermaning, om uit al die uitvoerige krantenverhalen over moorden, roofmoorden en brandstichtingen in Oss en omgeving toch vooral niet de conclusie te trekken, dat daar in den Noord-Oosthoek van Brabant een plaats ligt, waar heel een bevolking voor de eene helft in voortdurenden opstand leeft tegen Goddelijke en menschelijke wetten, tegen overheid en politie, en voor de andere helft bleek en angstig onder de schaduw van deze terreur, in den reuk van jenever en bloed haar dagen voorleeft.

Oss is een plaats als een andere plaats, met een historie, die tot diep in het verleden terugreikt; met ups ands downs in welvaart en vertier, met menschen, die zich energiek door het vaak moeilijke leven slaan.

De oude Germanen hebben in de buurt een groote nederzetting gehad. Er is heel wat opgegraven aan urnen en andere merkwaardigheden. De groote Apostel St. Willibrordus heeft er op zijn tochten dikwijls vertoefd en hij kreeg er verschillende bezittingen van vorname Frankische edelen. Er is dan ook nog een overhulde St. Willibrordusput, in een prachtige boschomgeving, terwijl een borstbeeld van den grooten Heidenapostel zijn nagedachtenis hier in eere houdt.

In de Middeleeuwen werd Oss al spoedig een belangrijke industrieplaats. De bedding van de Maas zorgde ervoor, dat de

omgeving nu ook voor land- en tuinbouw beter geschikt werd. Maar toen streek in de tweede helft van de 14e eeuw de oorlogsplaag over het land. Als de Geldersche edelen het Brabantsche land binnenvielen, kwamen ze altijd eerst bij Oss terecht, waar een sterk kasteel middelpunt der Defensie was. Het was natuurlijk hoogst eervol voor Oss, dat het zoo telkens de eerste spits mocht afbijten, maar de rustige nijveren en boeren hadden toch liever wat minder eer en wat meer welvaart gehad. Op den drempel van de vijftiende eeuw — precieser bepaald op den 14den October 1399 — gebeurde er iets zeer belangrijks in de geschiedenis van Oss. Toen kreeg de plaats van Johanna van Brabant stadsrechten met inbegrip van een aantal zeer belangrijke privilegies: een weekmarkt, tolvrijdom en wettelijke bescherming van de linnen- en lakenindustrie. Mede daardoor ging het weer een tijd lang crescendo met Oss, tot de hooge heeren het andermaal in hun hooge hoofd haalden hooge politiek te bedrijven met zwaard en donderbus. Gelderland was de laatste, die zich onderwierp aan het unificatiestreven van Karel V en eenige tientallen jaren later begon de roemrijke Tachtigjarige Oorlog, waarvan Oss ook telkens het bitter wee heeft moeten lusten. In 't geheel is de plaats niet minder dan acht keer platgebrand en het is wel een bewijs van taale levenskracht, dat er toch telkens weer nieuw leven en nieuwe welvaart op de ruïnes werd gebouwd. De vrede van Munster bracht voor het geheele Zelden des lands evenmin een gouden tijdperk, doch

laat ik alleen aanstippen, dat Oss in de achttiende eeuw vooral een belangrijken boterhandel tot zich trok. Daar kwamen in Oss vele handelaren, ook uit Gelderland en uit Limburg. De reis van twee dier Limburgsche heeren is voor Oss omstreeks het jaar 1800 van groote beteekenis geworden. Twee gebroeders, met hun voornaam als „Willem” en „Leendert” en met hun achternaam als „Jurgens” aangeduid kwamen heelemaal uit Nieuwenhagen in het Brabantsche stadje bij den boterhandelaar van Valkenburg. De gebroeders hadden manufacturen bij zich en ze deden vlotte zaken met den Osschen boterkoopman. Na het zaken-doen stelde vader Valkenburg voor nog even te blijven praten. De heeren moesten toch ook eens kennis maken met zijn vrouw en twee dochters. Dien avond droomden de beide gebroeders niet van „manufacturen” en evenmin van „boter”, maar... van de beide dochters. En ze kwamen nog eens terug met hun manufacturen en nog eens. Het einde van het lied begrijpt ge. Twee echtparen Jurgens-van Valkenburg vestigden zich te Oss en hielpen vader Valkenburg mee zijn boterhandel drijven. De zaak ging met een vaartje omhoog. Vooral de zoon van Willem, Antoon, bleek een bolleboos in het zaken-doen. Hij voerde den omzet op tot miljoenen kilo's. Toen hij hoorde van de uitvinding der margarine-procedure door een Franschman, ging hij daar dadelijk voor ons land mee beginnen. Sindsdien is het langen tijd zóó geweest, dat wie „Oss” zei, meteen ook aan „Jurgens” dacht. En wie aan „Jurgens” dacht, het woord „margarine” noemde.

Deze margarine-glorie van Oss is ook alweer voorbij. De moderne bedrijven-concentratie heeft deze belangrijke kies uit het welvaartsgebied van het Brabantsche stadje met veel pijn en bloedverlies weggerukt. Maar er staan nog andere pijlers onder de industriele bedrijvigheid in Oss. Men denke maar eens aan den naam Zwamberg, die zich in de belangstelling zowel van lekkerbekken als van bonzenjagers verheugt.

Dan zijn er ook nog de bekende Hartogs Fabrieken, Philips laat er zijn armaturen

maken, er worden metaalwaren, tonnen, kisten, textielgoederen gefabriceerd.

Ik zie echter den haastigen lezer alweer trappelen van ongeduld: Waar blijft ge nu met dat typische Ossche product: de misdaad? Is het soms niet waar wat de kranten daar allemaal over vertellen?

Mijn antwoord luidt: Het is waar, maar daar moet ge dit bij bedenken:

Iederen morgen staan er miljoenen menschen op, eten hun ontbijt, gaan aan hun werk, eten hun middagmaal, gaan weer aan hun werk, komen thuis, gaan dan misschien nog uit, komen weer thuis en begeven zich te bed. Van die miljoenen trekt de krant zich niets aan, hoewel ze toch met hun allen ook mede dezen tijd, de historie vormen.

Pas als meneer X 'smorgens door een gasverstikking blijkt te zijn overvallen, of als hij blauwzuur naar binnen slikt met zijn kopje ontbijtthee, of als hij op weg naar zijn kantoor een schedelverbrijzelden dakpan op zijn hoofd krijgt of als hij door een verkeersvehikel wordt gegrepen of als hij op zijn kantoor niet rustig aan zijn werk gaat, maar geheimzinnige manipulaties in de boeken verricht, een brandkast leeg haalt en op een trein naar de Rivièra stapt, of als hij 's middags aan 't maal zijn vrouw op messteken tracteert, kortom als hij abnormale dingen doet of ondervindt, bemoeit de krant er zich mee.

Zoo is het nu ook in kleiner formaat met Oss. Al die bloederige en branderige berichten moeten U niet uit het oog doen verliezen, dat het leeuwendeel van het Ossche leven toch gemaakt wordt door heel gewone gebeurtenissen en belevenissen zooals iedere plaats ze kent.

Maar daarnaast staat het vast, dat het abnormale, het misdadige in Oss een grooter plaats innam dan in de meeste andere plaatsen, dat Donker Oss een zeer typisch verschijnsel is in het bonte beeld van ons vaderland.

Daarover ga ik nu spreken, nadat ik geprobeerd heb, om de juiste waarde en proportie ervan zoo goed mogelijk te begrenzen.

HOOFDSTUK III.

DE ONDERWERELD.

Het is met de Ossche onderwereld een heel apart geval. De geleerden zijn het over den oorsprong niet eens. Er gaat een verhaal, dat Oss vroeger een vrijplaats is geweest. Dat was niets ongewoons in de Middeleeuwen. Er waren in ieder land van die vluchtheuvels voor de misdaad, kleine correcties op de onverbiddelijkheid van het Recht. De oude Joden kenden zoo iets al en de oude Grieken eveneens. Maar aan die correcties zat natuurlijk ook de leelijke schaduwzijde vast, dat niet iedere misdadiger zich door de grootmoedigheid van dat asylsysteem liet verteederen tot berouw en boete; dat integendeel zoo samscholingen van misdadigers ontstonden, die voor de omgeving een schrik en een plaag werden. Terwijl tot in verre nageslachten de sporen van deze misdadigheid nog konden blijven voortleven.

Het asylschap van het Middeleeuwsche Oss schijnt echter historisch niet vast te staan.

MERKWAARDIG PRIVILEGE.

Er staat historisch wel iets anders vast, n.l. een zeer merkwaardig privilege aan Oss verleend, toen het in 1399 stadsrechten kreeg. De gemeente-archivaris heeft in een „Geschiedenis van Oss” daarom trent 't een en ander medegedeeld. De bewuste bepaling luidt: „Geen poorter van Oss in Oss of in de geheele Meyerij van Den Bosch mag door een schout of benadeelde partij voor het gerecht gedaagd worden wegens doodslag of medeplichtigheid aan doodslag tenzij ook door twee onpartijdige poorters van Oss tegen hem getuigd werd....”

Een merkwaardige bepaling, die het

voor den misdadigen Ossenaar dus van groot belang maakte, dat geen zijner stadgenooten tegen hem zou getuigen. Het uitoefenen van intimidatie lag voor de hand. En wie in deze bepaling den oorsprong van de bijzondere Ossche criminaliteit ziet, veronderstelt dus, dat er daardoor een plooi is gekomen in het moralliteitsbesef van deze streek, welke tot op den huidigen dag in bepaalde milieus niet kon worden weggestreken. Het is een lange tijd van 1399 tot nu, maar voor de handhaving van dergelijke trekken heeft het geen te lange tijd te zijn.

Overigens is deze kwestie meer van belang voor den historicus dan voor den man, die heden ten dage met de bestrijding der verschrikkelijke euvelen belast is.

Hij heeft de feiten te aanvaarden zooals ze nu zijn. En die feiten zijn, dat er een twaalfstal families huisden, voornamelijk aan den Berchemschenweg en in het Schayksche veld, die met elkaar een ghetto, een kongsi, een broedplaats van misdaad en lijdelijk verzet tegen het gezag vormden.

Iedereen, die er mee te maken heeft gehad, getuigt, dat het geen psycho-pathen en gedegenereerden zijn. Van verminderde toerekeningsvatbaarheid is dan ook zelden sprake. Deze menschen bezitten over het algemeen zelfs een zekere mate van intelligentie en bij hun werk in de fabriek of op de werkverschaffing doen ze niet onder voor een ander in arbeidzaamheid, volgzzaamheid aan de bevelen en beleefdheid. Dat maakt eigenlijk het heele geval zoo wanhopig triest, veel meer dan wanneer we van verminderde of heelemaal geen schuld mochten spreken.

SAMENZWERING VAN HET STIL- ZWIJGEN.

De misdadigersfamilies zijn meest onderling met elkaar verwant. Tezamen vormen ze dan ook één groote macht tegenover de rest der wereld. Maar onderling is het ook allemaal wrok, haat, jaloezie, verbreking van huwelijksrouw en wat al niet meer. Straks denk ik enkele belangrijke Ossche misdaadgevallen nader te bespreken. Thans echter, bij het teekenen van dit algemeene beeld der Ossche misdadigheid wijs ik er al op, dat de onderlinge solidariteit meestal dadelijk weer hersteld werd, als politie en justitie zich met de zaak gingen bemoeien. Ook de benadeelde partij was meestal niets gesteld op de inmenging van die lastige geuniformde bemoeiallen. Ieder knapte liever zijn eigen zaakjes op. En aangifte of getuigenis tegen den misdadiger bleef dan ook meestal achterwege. Hier is die typische vervalsching van het eer-begrip in het spel, welke bij primitieve volken de bloedwraakgedachte voedt. Een misdaad kon men alleen maar zien als een zaak van mensch tot mensch. Van gemeenschapsgevoel was geen sprake. Van de vertegenwoordiging dier gemeenschap in het gezag en zijn machtsmiddelen wilde men natuurlijk ook niets weten. Een misdaad verdiende alleen bestraffing, omdat men zich persoonlijk gekrenkt voelde, niet omdat de maatschappelijke orde er iets mee te maken had.

Dit valsche eer-begrip leidde vanzelfsprekend ook tot een valsche verraad-begrip.

Hier zitten trouwens meer menschen mee in de knoop. Men denke maar eens aan den eigen schooltijd, als er iets misdaan was in de klas. Mocht men een schoolkameraadje aanklagen, als men het schuldig wist? Wat dat geen verklikken? Ja, verklikken is iets heel leelijks, als er zonder noodzaak of zonderdat er heel erge dingen mee gemoeld zijn, louter om bij de meester of bij de juffrouw een wit voetje te krijgen, ongerechtigheden van anderen aan den dag worden gebracht.

Iets anders wordt het echter, als er inderdaad van erg kwaad sprake is, dat

nog erger kwaad na zich kan sleepen.

Dan kan spreken plicht worden. Neen, zei het lid van de Ossche kongsi, spreken is altijd verraad, al geldt het een moord op uw eigen moeder! En wee den verrader! Hij werd geminacht en geboycot. Hij voelde als 't ware den haat om zich groefen. En de dreiging der wraak trok zich rond hem samen. Tot het op een kwaden dag tot een ontlading kwam, hetzij in een openlijke beschuldiging en een openlijk gevecht, hetzij ergens stil op een achterweg, waar geen haan er naar kraalde en hoogstens een hofhond er naar blafte. Die wraak voedde weer nieuwen wraak. En er werden steeds nieuwe schakels gesmeed in de keten der Ossche criminaliteit.

TYPEEREND GEVAL.

Typeerend was in dit verband het geval van den varkenskoopman B., onder zijn makkers „de gekke B.” genaamd. Hij had een zeer bezwarend getuigenis afgelegd in de moordzaak-de Ble, waarop ik verderop nog terugkom. Na die getuigenis is hij naar Nijmegen verhuisd, wat de Burgemeester van Oss hem gemakkelijk gemaakt heeft. Maar Nijmegen is niet ver. Hij woonde daar nu ook niet rustig. Het gebeurde 's avonds eenige malen, dat er aan het slot van zijn voordeur werd gemorreld en slechts door bijzondere waakzaamheid is er toen verder niets gebeurd. Ook is het voorgevallen, dat er bepaalde individuen bij zijn vrouw op bezoek kwamen, als hij uit was. Zij hebben haar voorstellen gedaan, om haar man, dien „verklikker”, dien „verrader”, uit den weg te ruimen. Hij was zoo'n gemeen sujet, dat ze zich moest schamen nog langer met hem te willen leven. De vrouw is door deze voorstellen natuurlijk hevig beangst en geschokt. Ze durfde er aanvankelijk niets van te vertellen aan haar man. Maar later heeft ze dit lugubere plan toch onthuld.

Het geval bewijst dat zelfs door verhuizing niet geheel ontsnapt kon worden aan de duistere wetten der Ossche onderwereld.

Het valt ook best te begrijpen, dat een jeugd, in dergelijke milieus opgroeiend, als 't ware doordeesemd werd met de

valsche opvattingen omtrent leven en eigendom, eer en verraad.

VEERTIG JAREN GELEDEN.

Tegen het einde der vorige eeuw was er ook een „bende” in Oss. Het hoofd daarvan werd algemeen aangeduid als „De Baron”. Hij hield een herberg en leidde van daaruit het misdadig bedrijf. Ongelooflijk sterk van lichaam en zeer sluw van geest was hij. Verschillende malen werd hij opgepakt, doch veel kon men hem meestal niet maken. Onder oude Ossenaren gaat nog de herinnering rond, dat hij zich eens ongeboeid liet meevoeren met een groot bierglas vol jenever in de hand. Verschillende bendeleden kwamen aanstormen, om hun hoofdman te bevrijden. Maar met stentorstem verkondigde de „Baron”, dat hij vrijwillig meeding om zich een verhoor te laten afnemen. Meer hoefde de politie dus niets te doen! Zeldzame lef, die zijn prestige nog deed stijgen. Het einde van deze bende kwam na een moord op wachtmeester Hoekman van de marechaussée. Er werd een val gezet door een ander bendeleider Gijp van Gelder, door een zekeren van Galen en door twee gebroeders, die een bekende naam in Oss en omgeving droegen, namelijk . . . de Bie. Het lot wees van Galen aan als den man, die den wachtmeester moest neerschieten als hij in den laten avond naar huis terugkeerde. Van Galen schoot inderdaad, maar in zijn zenuwachtigheid schoot hij mis. Hoekman, ook van geen kleintje vervaard, schoot onmiddellijk terug en trof van Gelder in de dij. De gewonde riep van Galen toe, nogmaals te schieten. Doch deze — een nieuweling in het vak — durfde niet. Ondanks pijn en bloedverlies stond Gijp toen op, greep het geweer uit van Galens hand en schoot den wachtmeester pardoos neer. Daarna wisten de bendeleden zich nog ongezien uit de voeten te maken, ook de gewonde van Gelder. Deze liet zich echter niet verbinden of verzorgen, omdat hij anders vreesde, dat zijn schuld aan den dag zou komen. Van Galen echter kreeg wroeging en legde een bekentenis af. Toen was het heele complot spoedig gepakt. Van Gelder kreeg levenslang en de twee de Bies werden voor

15 jaar opgesloten.

Ook de „Baron” voelde na dit voorval den Osschen grond te heet worden. Hij week uit naar Amerika, waar een bandiet als hij zeker ook wel emplooi heeft kunnen vinden.

De bevolking voelde zich echter sterk opgelucht. Zij heeft van haar dankbaarheid doen blijken door een monument, dat men nu nog in Oss kan vinden. De oude Deken der stad, die steeds onverschrokken in het midden der bende verscheen en zelfs den „Baron” in zijn eigen herberg de les ging lezen, opperde het denkbeeld de dankbaarheid voor de opruiming der bende te uiten door een religieuze herinnering. Naast de groote katholieke kerk in de Torrenstraat vindt men een treffende beeltenis van Onze Lieve Vrouw, omgeven door twee engelenfiguren. Onder de engelenfiguur links leest men in het marmer gegrift volgend bijschrift: „Ter herinnering van het noodlottig jaar 1894”. De engel rechts draagt tot onderschrift: „Tot dankzegging voor de gelukkige uitkomst in 1894”. En het beeld der Lieve Vrouw draagt het onderschrift: „Ik ben de Onbevleete Ontvangenis. Ik ben de Bewaakster dezer plaats.”

Maar met den naam de Bie, dien ik zoo juist noemde, is tevens de schakel aangegeven met de misdaden-orgie van veertig jaren later.

De walmende fakkel der misdaad werd doorgegeven van generatie op generatie.

HET TRIESTE LOT DER JEUGD.

Kleine potjes hebben groote ooren. Van jongsaf hoorden de kinderen der bende verhalen over de sluwe manier, waarop grootvader en vader de politie om den tuin leidden. Dat werd als heldendaden voorgeschilderd. Daar werd de gloed hunner romantische verbeelding dan ontstoken. Niemand zou hun thuis ook vertellen, dat stelen en liegen kwaad is. Ze maakten het wellicht dikwijls mee, als daar onder de lage stroodaken weer nieuwe strooptochten werden beraamd, als daar onder den invloed van drank en jaloezie en vechtlust de twisten losknetterden en de messen flitsten, als men er afpraatte,

hoe aan politie en justitie door leugens en ontkenningen een loer kon worden gedraaid.

Dit moest wel de grootste bekommernis wekken in al die Ossche misdaadverschijnselen, de zedelijke verwildering, waarin de kinderen der benedeleden opgroeiden. Daar kon geen onderwijs iets aan verbeteren. De betrokken onderwijzers deden natuurlijk al hun best. Maar ze merkten al spoedig dat waar het om werkelijk ergerlijke gevallen van diefstal e.d. ging, al hun vermaningen en ook al hun onderzoeken aanstonds afstuitten op de solidariteit van het zwijgen, reeds in deze kinderen aangekweekt. Zoo werd in „het” milieu alles weer afgebroken van de goede begrippen, welke men elders trachtte op te bouwen. Dan kwam het al jong tot kleine diefstallen en niemand thuis, die daartegen waarschuwde. Integendeel, men vond het best, dat de kinderen net zoo pienter werden als vader en grootvader. De grootere jongens sloten al spoedig bondgenootschappen der misdaad. Het werd een groote gebeurtenis, als men mee mocht met de eerste „echte” inbraak, waarover groote verhalen in de krant verschenen. Gevangenisstraf bracht geen verbetering. Dat hoorde er nu eenmaal bij, vond men, een normaal verschijnsel in het menschenleven. Ongelooflijk handig waren de Ossenaren ook in het met elkaar in verbinding treden tijdens de gevangenschap. Ieder heeft wel eens gehoord of gelezen van klopsystemen langs de verwarmingsbuizen, waardoor gevangenen met elkaar kunnen „praten”. Dat is geen verbeeldingsproduct van romanschrijvers. Dat is werkelijkheid, niet het minste voor de Ossenaren. In den aanvang, toen men daar nog niet zoo op verdacht was, zijn er zoo heel wat samenzweringen gesmeed in stille nachtelijke uren, samenzweringen om het geheim van een misdaad dicht te metselen met in elkaar sluitende getuigenissen en ontkenningen.

Later kende men de Ossche lieverds door en door. En zorgde men er wel voor, dat deze „kruisgesprekken” niet doorgingen!

Bij de groote misdaadgevallen, waarvoor Oss vooral de laatste jaren in opspraak is gekomen, zijn meest jeugdige personen betrokken. Het zijn bleeke jongens met groote verwilderde haarbossen en in slordige kleeren gehuld, die daardoor met hun zwijgzaamheid en hun koppige ontkenningen den grootsten last bezorgden aan de in speuren en opsuffelen getrainde rechercheurs, aan de in Recht en Wet doorkneede heeren van de Rechtbank.

DE MISDAAD-UNIVERSITEIT.

Het is uit recente bekentenissen nu duidelijk geworden, dat in den jongsten tijd de hoogeschool, de universiteit der Ossche misdaad feitelijk gevestigd was in een klein huisje aan den Berghemschen weg bij het Schayksche veld. In dat huis woonde een vrouw, die op den Burgerlijken Stand als van B. stond ingeschreven, maar door iedereen veel beter gekend werd als Hanneke Mattekus.

Die Hanneke was een echte professor in de misdaad. De oude en jonge kerels van het „milieu” hadden daar hun vaste college-uren, welke natuurlijk werden opgeulsterd met veel gepraat en... veel jenever drinken. De jenever was noodig om de laatste restjes van schaamte- en eergevoel op te branden. En dan fluisterde Hanneke wat ze wist omtrent den rijkdom van dien en de inrichting van het huis van gene. Dan wou ze ook wel geld voorschieten, als er „bedrijfskapitaal” noodig was of als de smaak in sterken drank niet door het ledigen van een heele portemonnaie kon worden gebluscht. Aan jonge jongens, die nog pas het pad der misdaad opgingen, de eerste-jaars, werd verteld, hoe je gemakkelijk kippen kon stelen en voor geld weer kwijt raken. Anderen, reeds meer volleerd, mochten met gelddiefstallen beginnen. En tenslotte kwam men dan aan den top van de wetenschap en werd bedrijver van groote „kraken”, al of niet vergezeld van het doden van een mensch.

Als zoo'n „affaire” dan goed geslaagd was, kwam men weer bij Hanneke in de kroeg en daar werd de overwinning gevierd met drinkgelagen en braspertijen, terwijl

Hanneke een werkzaam aandeel nam in de verdeling van den buit.

Heel dat misdaadbedrijf werd allemaal zoo mooi voorbereid en zoo goed georganiseerd. Mannen en vrouwen gingen vooruit als verspieters. Als verspieters in de verkleeding van een echten heer of dame, die zaken wou doen. Zaken met sigaren of manufacturen. Zaken met het koopen van antiek. Vooral dat laatste bood vaak een schitterende gelegenheid, om eens een heel huis van onder tot boven te bekijken.

Antiek staat vaak op zolder!

Dat bezoek van die vriendelijke neringdoenden was echter veelal de voorbode van nieuw bezoek door minder vriendelijke heeren. Die neringdoenden waren als de loodsmannetjes, die de vraat- en moordzuchtige haaien voorafgaan. Natuurlijk zorgde Hanneke er wel voor, dat zij haar percentages binnen kreeg.

Een vooraanstaand docent in de hogeschool van Hanneke was de oude Peer de Bie. Deze hoogleeraar heeft vooral veel succes gehad met een paar neven van hem. Knappe studenten waren dat, buitengewoon geschikt om de theoretische onderrichtingen in praktische daden om te zetten. De naam „de Bie” heeft door die lieve neven een klank gekregen, waarvan men rilt in geheel het land.

Nog anderen mogen niet onvermeld blijven als opleiders der jongeren in de schoone kunsten van roof, moord en brandstichting. Daar heb je den ouden oftewel dikken „Toon de Soep”. Die hield erg van sierlijke kleren. Hij dandyde en braniëde vaak zeer chique aangekleed door het stadje Oss. Hij kon het zoo handig inplukken, dat anderen altijd de kastanjes voor hem uit het vuur haalden, d.w.z. de duiten uit een andermans woning en de gevangenisstraffen uit Den Bosch.

Toon was echter zelf een specialiteit in brandstichten. Je zei maar, wat je graag kwijt wou. En als je wensch dan maar verzogeld ging van zoo'n stukje papier, dat men bankbiljet noemt, liep het vuur al gauw rondom de daklijst.

Dan had je ook de Brus en de Sijp, allemaal meesters in hun vak met een speciale kennis van een onderdeel, echte mentoren

voor een jeugd, die zich berucht wilde maken door heel het land.

Later, als de arrestaties van de laatste maanden aan de orde komen, zult ge er meer gespecialiseerd van hooren, wat die heeren zoo al op hun geweten hebben.

TWEE SYSTEMEN.

Twee typische systemen van verdediging waren er juist de laatste maanden aan het licht gekomen bij de behandeling van eenige rechtszaken, welke ik als voorbeeld in dit algemeen kader nog even wil inlansch.

Het eerste betrof een roofoverval in een buurtschap van het vrij ver afgelegen Deurne. Bij uitzondering kreeg nu dan ook eens een andere dan de Bossche Rechtbank zoo'n Ossch zaakje op te knappen. Het kwam „voor” in Roermond. De Officier van Justitie had een pracht-verklaring afgelegd door niemand minder dan 'n zeer bekend Ossch personage „De Rut” dat de verdachten hem van den roofoverval alles hadden verteld. Deze verklaring was afgelegd voor den Rechter-Commissaris en vormde een der groote steunpilaren van de aanklacht.

Wat gebeurt echter nu „De Rut” voor de Rechtbank verschijnt? Hij begint dadelijk te vertellen, dat hij zich niets meer herinneren kan. Heelemaal niets, Edelachtbare. Maar het kan wel zijn, dat hij toen zoo en zoo tegenover den Rechter-Commissaris heeft verklaard.

De Officier, die de Ossche gewoonten nog niet zoo precies kent, zegt niet zonder een tikje van zelfverheffing: Nou, dan zullen we jouw geheugen wel eens even een beetje oprisschen!

En de President vraagt: Is op 4 Juli tusschen jou en de Bie (dat is een der verdachten) gesproken over een kraakje dat dien nacht door de Bie gepleegd zou zijn in Deurne?

De Rut: Nou mijnheer, daar kan ik mij niks van herinneren. Ik weet 't heelemaal niet meer, maar het kan wel waar zijn, Edelachtbare heer.

President: Je bent toch nog niet zoo oud en toch kun je je niets meer herinneren. Ik geloof er niets van, had je altijd dan maar je mond gehouden.

Officier van Justitie: Weet je het nu niet meer of praten jullie misschien over zooveel kraakjes, dat je niet meer weet welk toen bedoeld werd?

President: Je hebt bij den Rechter-Commissaris toch verteld, dat het wel zoo was?

De Rut: Het is best mogelijk dat ik de Bie over iets gesproken heb. Als ik het bij den Rechter-Commissaris gezegd heb, zal het wel waar zijn.

Officier van Justitie: Blijf je bij je verklaringen, die je bij den Rechter-Commissaris hebt afgelegd?

De Rut: Ik kan er me niks van herinneren.

Is zoo iets niet om tureluursch te worden? Maar de heeren van de Rechtbank achten het niet onmogelijk, dat de getuige bang is zijn bezwarende verklaringen af te leggen, nu de beide verdachten (Ceelen en De Bie) erbij zijn. Daarom worden die buiten de zaal geleid en de Rut wordt wederom aan de tand gevoeld.

President: Ken je Ceelen en de Bie?

De Rut: Ik heb nog niet naar hen gekeken.

President: Je weet toch, dat je moet getuigen in de zaak van Ceelen en de Bie?

De Rut: Ja, ik heb zoo'n dagvaarding in mijn zak.

President: Weet je je niks meer te herinneren?

De Rut: Neen, maar wat ik bij den Rechter-Commissaris heb gezegd zal wel waar zijn.

Zoo liep de ondervraging hopeloos dood. Tegen zulk lijdelijk verzet is niets te beginnen!

De beide verdachten worden weer binnen gehaald en ze krijgen te hooren, wat „De Rut” tijdens hun afwezigheid heeft verteld.

Triumfantelijk neemt de Bie nu het offensief over: Ik heb nooit iets aan dien vent verteld.

President: Ken je hem?

De Bie: Ja, hij heeft dat allemaal verteld, om de rechters in Den Bosch mild te stemmen, maar nou hij zijn vonnis te pakken heeft, heeft hij er niets meer aan.

President: Zoo dat weet je goed, je

bent ook uit Oss en blijkbaar goed op de hoogte met de manieren daar, wij kennen die hier niet zoo goed.

Die laatste woorden zijn als het ware een erkenning van de nederlaag. Die wordt compleet, als er nog een getuige uit Oss verschijnt. Het is een stratenmaker, een kennis van Ceelen, die ook al in het vooronderzoek met bezwarende verklaringen voor den dag was gekomen.

President: Heeft Ceelen jou ooit eens gevraagd om samen een kraakje te maken in Deurne?

Getuige: Neen.

President: Maar heb je daarover wel eens iets aan anderen verteld?

Getuige: Ik kan het me niet herinneren.

President: Nou, maar ik weet het wel.

Getuige: Dat kan wel, maar ik weet er niks van.

Ziedaar het systeem: „Ik kan het me niet herinneren... ik weet er niks van”... Geraffineerd eenvoudig! Het lijkt zoo stom als iets. Maar consequent door ieder volgehouden, was het onwrikbaar.

Het andere systeem, dat ik nu reeds even wilde aanduiden, is 't klagen over mishandelingen van de zijde der marechaussee. Die marechaussee is den laatsten tijd zeer versterkt en ze heeft energieke maatregelen getroffen, welke tenslotte doeltreffend zijn gebleken. Maar tegen haar richtte zich het tweede systeem; dat voor 't eerst werd toegepast bij de groote moordzaak-De Bie, toen die in hooger beroep voor het Hof in behandeling kwam.

Hoofdpersoon was ook thans weer „De Rut”, dien we zoo even te Roermond volgens het andere systeem zagen retireeren van een bezwarende verklaring naar neutraal terrein.

Hij was in eerste instantie kroongetuige geweest, had grootelijks bijgedragen tot de veroordeeling van Piet de Bie tot 15 jaar gevangenisstraf. Maar nu gooide hij dat allemaal omver. Hij maakte er een Amerikaansch-klinkende geschiedenis van. In sensatiefilms ziet men het nogal eens gebeuren, dat de heeren van Politie en Justitie een verdachte of een getuige afmartelen, om de gewenschte bekentenis van hem te krijgen. De „aar” van het corps is

ermee gemoeld, dat de misdaad ontsluitend wordt. En daarom: als men geen zekerheid heeft over „onschuld” of „schuld”, fabriceert men die maar. Nu is een film een film, maar als zulke dingen werkelijk zouden gebeuren, dan kon men niet anders dan van „ploertigheid” spreken. Dit nu zou ook het geval zijn met de Ossche marechaussee. Ik aarzel haast, om deze beschuldiging uit te spreken, zóó monsterachtig klinkt ze. Ze is echter uitgesproken in het groote proces en ze werd door den verdediger Mr. Roobol blijkbaar geloofd.

„De Rut” dan vertelde dat hij tot tweemaal toe in de maréchaussée-kazerne tot bloedens toe was geslagen. Hij moest en zou verklaren dat hij te zamen met Pietje de Bie, Gerrit de Bie had vermoord. Indien hij dit verklaarde dan zou Pietje de Bie de gevangenis in gaan, terwijl getuige zou worden vrijgelaten.

„Ik heb toen maar iets verklaard. Wat ik verklaard heb, weet ik zelf niet meer. Ik was er veel te suf voor. Ze hebben me suf geslagen. . . . In het Huis van Bewaring heeft de wachtmeester tegen me gezegd: Jij hebt Gerrit de Bie vermoord. Je moeder ligt op sterven, maar je mag er niet naar toe, want je hebt Gerrit de Bie vermoord.”

En de verdachte, Pietje de Bie, ondersteunde dit verhaal natuurlijk gretig: „Mijnheer de President, ik heb „De Rut” om hulp hooren roepen toen hij in de marechaussee-kazerne werd mishandeld. Dezelfde wachtmeester heeft mij vreeselijk mishandeld in de marechaussee-kazerne te Oss en het Huis van Bewaring te Den Bosch.”

De onwaarschijnlijkheid, om maar niet te zeggen: de onmogelijkheid van het verhaal kwam al spoedig aan den dag, toen men vernam, dat de Directeur der Bossche gevangenis destijds niets van de mishandelingssporen had gehoord. En toch heeft iedere bewaker de besliste opdracht, om van alles wat buiten het gewone om-

gaat onmiddellijk mededeeling te doen aan den ziekenoppasser, den dokter en directeurs. Daarvan nu was in dit geval in 't geheel geen sprake geweest! Piet de Bie had er trouwens ook nooit aan gedacht, vroeger aan den dokter iets van de mishandelingen te vertellen. Ook totaal verstuft??.

Neen, men had hier te doen met een nieuw systeem van „verdediging” door de geraffineerdsten der Ossche bende, een systeem dat weer eens duidelijk aantoonde hoe deze heeren niets en niemand ontzagen, waarheid en goeden naam niet, gezagsdragers en rechters niet, als het erom ging onbewijsbaarheid en straffeloosheid voor hun misdaden te verkrijgen.

Als ik nog eens alles overkijk wat hier over de Ossche misdadigers in 't algemeen moest worden verhaald, dan maakt het wel een uiterst sinisternen indruk.

Daar steekt naar het uiterlijk niets in van de kleurige rooversromantiek der drakenromans, van hetgeen er nu nog aan verhalen en legenden loopt over een Schinderhannes en andere beroemde bendeleiders. Het ziet er allemaal zoo versjofeld en kleintjes en bleekjes uit, al is de inhoud even echt, het broelerige spel van roof en jaloezie en drank en bloed.

Dezen armelijken, bedompten indruk krijgt men van zelf bij het beschouwen der bijnamen, die de menschen onder elkaar gebruiken. Die munten in het geheel niet uit door zin voor het zwierige of pathetische, waarvan romans en opera's zoo vol zijn. Men werkt niet met „kontingen”, met „adelaars”, met „leeuwen” of zelfs niet met „schrik” van dit of dat. Nuchter en bijna komisch hoort men spreken over „de Rut”, „Toon de Soep”, „Minneke de Soep”, „de Ceel”, „de Mopuil”, „Trien van de Sn. . . .”, „de gekke B.”, „de Brommert”, de „Sijp” enz.

Neen zulke namen zouden niet passen in een pathetischen rooversroman!

HOOFDSTUK IV.

VAN MOORDEN, ROOVEN EN BRANDSTICHTEN.

Na deze typeering van het Ossche misdadigersmilieu in het algemeen wou ik meer in details enkele opzienbarende gevallen uit de latere jaren gaan behandelen.

EEN NOVEMBERAVOND.....

Eerst ga ik dan terug naar het najaar van 1932. Het is begin November, als het donker zich reeds vroeg dichtvouwt over stad en land. Aan den Berghemschenweg staan de lage huisjes, gedoken in mist en kou. Er is bijna geen leven te bespeuren en als ge er onverwacht heen verplaatst werd, dan zoudt ge kunnen denken in een steppe verwaald te zijn of in Siberische vlakten. Maar daar bij het naderen van dat ééne woninkje wordt ge opeens gewaar, hoe zelfs op zoo'n miezerige novemberavond in zoo'n miezerige omgeving nog menschenlijke vroolijkheid kan heerschen, uitbundige, in lachen en joelen en klinken en zingen op-laaierende vroolijkheid. De woning, die deze uitingen van feestelijkheid broadcast in den stillen nacht, blijkt bij nader bezien een café te zijn.

Een nog jonge man, reeds gehuwd, drijft er de zaak. Hij is vandaag juist dertig jaar oud geworden. Dat verklaart reeds volkomen, waarom het er zoo luidruchtig toe-gaat in de lage ruimte. Een caféhouder, die jarig is! Nu, als dat geen feest wordt, wanneer is het dan wel feest? Er zijn verschillende familieleden en bekenden op bezoek gekomen. Men weet: het is er goed feesten bij v. d. Pas.

De beste huisvriend, de 20-jarige Ceelen, die als wielrenner reeds eenigen naam begint te maken, is er ook. Dat hij zoo dik-

wijls bij v. d. Pas aan huis komt, heeft zijn oorzaak niet alleen in de gezellige vriendschap, welke hij er vindt, fluisteren sommigen, maar ook omdat hij de vrouw van v. d. Pas meer dan graag ziet en bezoekt. Vrouw v.d.P. had geen gemakkelijken man. Hij was vaak driftig en dan sloeg hij er wel eens op los. Daarover klaagde ze tegenover C.. En uit die klachten ontstond de vertrouwelijke vriendschap. Er gingen in „het”

Portret van v. d. Pas.

Ossche milieu overigens vele van zulke praatjes. Waarom zou men er thans bijzondere waarde aan hechten? Het doet nu in ieder geval niets aan de vroolijkheid af, die verscheidene uren duurt. Maar zoo tegen half elf, kwart voor elf verdwijnen de gasten successievelijk in het donker van den avond. „Houdoe”, zeggen ze tegen elkaar en gaan dan huns weegs. Om elf uur zijn de vrienden weg behalve Ceelen. En dan zegt v. d. Pas tegen zijn vrouw, die den boel aan 't opruimen is: „Nou, ik ga nog eventjes uit”. De vrouw vindt dat niets bijzonders. Het is meer gebeurd, den laatsten tijd, dat haar man nog even uitging vóór het naar-bed-gaan. Er was hem een mooie partij eenden gestolen, eenigen tijd geleden, en hij wou nu secuur nagaan, of alles wel goed gesloten was en of de dieven misschien voor iets anders nog eens zouden durven terugkomen. De man gaat naar buiten. En Ceelen gaat mee. Die zegt, dat hij nog iets te bepraten heeft....

DE ONTDEKKING.

Den volgenden morgen maakte de landbouwer V., één Kilometer ongeveer van het café afwonend, juist op de grens van de gemeenten Berchem en Oss, aanstalten om zijn paard naar de wei te brengen. Een karweitje, dat hij reeds honderden malen heeft volbracht. Hij wandelt den weg op, hij kijkt eens rond naar al de bekende, vertrouwde dingen.... Maar wat is dat? Wat ziet hij daar aan het einde van het land voor een donkere vlek liggen? Het lijkt wel een mensch. Zeker een stakker van een landlooper, die door vermoeden en zwakte daar in elkaar is gezakt. Slaapt hij of is hij bewusteloos? V. komt dichterbij.... Dan schrikt hij opeens. Hij ziet het gezicht naar den hemel gekeerd. Een strak, bleek, koud gezicht. Uit 'n mondhoek vloeit bloed. Maar.... maar.... dat is van der Pas! Wat moet hij doen? O, daar op het naastliggende welland is zijn buurman aan het werk.... „Kom eens gauw kijken! Een mensch! Dood! Vermoord!” Haastig komt de buurman aanhollen. Met starende schrikooogen ziet hij ook, dat 't v. d. Pas is, die tien minuten verder dat café heeft. Wat zullen ze doen? Niet aanraken dat lijkt

Naar de politie gaan! Bij de politie komen net ook een paar andere menschen aan. Familieleden van den caféhouder. Ze vertellen met trillende angststem van zijn verdwijning in den duisteren Novembernacht. Als de beide groepen boodschappers bij de politie hun verhaal hebben gedaan, vergt de combinatie niet veel intelligentie. V. d. P. verdwenen, een man vermoord. V. d. P. moet de vermoorde zijn. Ja, dat hadden de beide landbouwers ook aanstonds gedacht.

Hoe zoo'n lugubere ontdekking bliksem-snel bekend wordt in wijden omtrek, lijkt dikwijls miraculeus. Het moordgerucht liep weer eens door Oss er omgeving. En honderden stroomden toe naar de plaats van de misdaad. Om te zien, hoe daar de politie haar onderzoekswerk doet, alles in details napluizend en opteekenend. Hoe dan de baar wordt aangedragen en een donkere massa erop getild. Hoe daar een wit laken overheen gaat, om aan de nieuwsgierige blikken te onttrekken het overblijfsel van iemand, die nog den vorigen dag net als de anderen onder de levenden verkeerde. En al die menschen praten onder elkaar. De een weet dit, de ander weet dat. En met hun allen weten ze niets. Of veinzen ze niets te weten.

De politie gaat na hoe daar die mensch vermoord is geworden. Een schot in den rug, een schot in den arm. Hij lag op den rug. Gevochten is er niet. Gesleept is er ook niet met het lijk, al lag het een Kilometer van zijn huis verwijderd. V. d. P. heeft dus meer gedaan dan naar zijn pluimvee kijken in dien stikdonkeren avond. Hij is op de kuier gegaan. Met een ander. Waarom? Met wie? Waarom juist daarheen? Had hij geld bij zich? Op het lijk wordt niets meer gevonden. Maar wel is bekend, dat v. d. P. in dienst was bij de Amstel-brouwerij. Hij had juist verschillende kwitanties geïnd. Waar is dat geld? Dat geld is weg.

DE POLITIE ZOEKT.

De politie onderzoekt, wie er allemaal op dat verjaarsfeestje zijn geweest. Zoo, was de wielrenner C. er ook bij? Daar weet de politie niet zoo heel veel goeds van. En ze hoorde ook wel eens iets van de praatjes, ja de praatjes.

C. wordt aangehouden en voorgeleid. Hij ontkent natuurlijk niet op dat feestje geweest te zijn. Maar daarna? Daarna niets. Naar huis gegaan. In slaap gevallen. Dat was alles. De politie pakt ook een anderen feestganger op. Wat hij deed na het bezoek aan v. d. P.? Naar huis gegaan. In slaap gevallen. Niemand anders weet meer. „Het” milieu zwijgt, ook al zou het weten, dat daar die menschen niet rechtstreeks naar huis zijn gegaan en niet onmiddellijk in slaap gevallen.

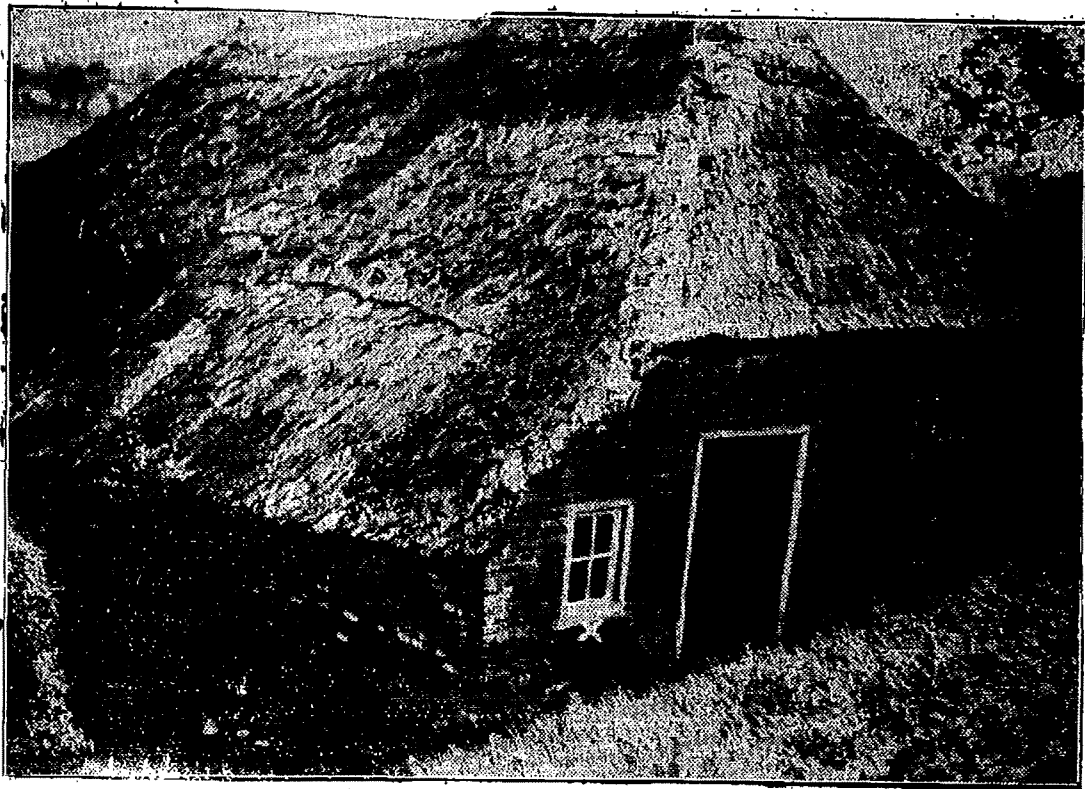
Er wordt ondervraagd en gespeurd. Gespeurd met de modernste middelen. Maar men wordt niets wijzer. Het geheim daalt als een dichte najaarsmist over deze droeve zaak. De mannen der wet ploeteren daarin zonder uitzicht of hulp. Twee jaar en vier maanden heeft dat zoo geduurd. Tot men nu eindelijk, einde Maart van dit jaar meer te weten is gekomen. C. werd weer vastgezet. C., die er met den roofoverval op dat Deurnesche ouwe menneke

zoo handig tusschenuit was geknepen, die in Roermond weer moest worden vrijgelaten en bij de terugkomst in zijn vaderstadje aan het station met gejuich werd begroet. Omdat hij zoo hard fietsen kon. Zoo schrikkelijk hard fietsen en om die hoedanigheid een glorie van Oss genoemd mag worden. Maar niemand zag op dat moment dien bleeken Novembermorgen en dat strakke gezicht met doode oogen in de lucht starend, terwijl het bloed uit den mondhoek vloede.... Dat zal straks weer allemaal worden voorgehangen, nu men erin slaagt de zaak voor de Rechtbank te brengen. Met dien harden fietser in het beklagdenbankje....*)

*

De film verspringt naar het kleine dorpje Oyen aan de Maas. Daar in Noord-Oostbrabant doet de Maas zeer grillig als was

*) Verderop wordt nader verhaald over de bekentenissen van „den Ceel”.

ze nog in de darterheid van haar oorsprong. De dorpjes liggen er angstig gehurkt tegen den dijk, die het in wilde nachten van storm en hoog water wel eens opgeeft en dan het donkere stroelende geweld van de watermassa's doorlaat. Maar nu is het een Meinacht in het jaar 1934, vredig en rustig met wat sterrenschijn door de dampige atmosfeer. Er zijn niet veel groote huizen in het dorpje. De meeste zijn slechts hutten met plaggen gedekt. In een van zulke huisjes wonen twee gebroeders, Toon en Piet Verhoeven. Ze hebben het niet breed met hun beiden, maar ze hebben zich toch altijd fatsoenlijk door het leven kunnen slaan, dat reeds meer dan 70 jaren voor hen heeft opgecleverd. Het is nu ook op hun ouden dag nog tobben en scharrelen. Ze houden twee magere koetjes, een geit en twee kalveren. Eenige weken geleden hebben ze een koebeest moeten verkoopen, maar ze hadden ook wel gehoord van de kwaje en onveilige tijden. Daarom werd het geld niet allemaal mee naar huis genomen, zooals de gewoonte van veel oude mannetjes is, maar ze brachten 't naar de bank te Oss, serieus naar de bank. Daar wordt dat goed bewaard achter tralies en dikke deuren, beter dan achter de muren van zoo'n klein huisje onder aan den Maasdijk. Van dat geld op de bank werd telkens een beetje weg gehaald, om het levensonderhoud mogelijk te maken en zoo werden die oude mannetjes erg gewichtig voor roofzuchtigen, die er geregeld op letten wie de bank bezochten. Er waren een paar leden van het Ossche misdadigersgilde, die daar erg in hadden. Ze dachten aan al die oude mannetjes, die stiekum in een armoedig bestaan een grooten rijkdom koesteren. Ze vonden, dat ze daar wel eens onderzoek naar konden doen op de oude beproefde manier. En het was al gauw vastgesteld, dat die mannetjes in Oyen aan de Maas woonden, niet zoo ver weg.

DE INVAL.

Dat was nu allemaal de voorbereiding voor dien stillen Meinacht met wat sterrenschijn door den mist heen. De veidwachter deed zijn ronde en hij bevond alles zoo rustig als het maar zijn kan in zoo'n dorpje. Doch nauwelijks waren zijn

martiale stappen verklonken op den dijk, of daar begon het te schuifelen en te rit-selen op het erfje van den ouden Toon en den ouden Piet. Daar bewogen zich omzichtig drie gestalten naar het kleine huisje en zonder veel moeite konden ze daar binnen komen door een raam (men zie het kruisje op de foto). Een vierde bleef buiten op den uitkijk staan. De drie indringers knipten een zaklantaarn aan en verschrikten de beide gebroeders uit hun rustigen slaap in het gezamenlijke bed. „Het geld of je gaat eraan!”, gromde een ruwe stem. „Gauw! Vertel waar het geld is!” De oude mannetjes dachten onmiddellijk aan het sigarenkistje onder hun bed, waarin twee briefjes van 25 gulden lagen, één van 10 en dan nog een paar rijksdaalders. Maar ze voelden er eerst niks voor, om dat aan die vreemde ruwe mannen te vertellen. Die zouden toch niet zoo wreed zijn, om hun het restje leven, dat ze nog verwachtten, plotseling te ontnemen.

Piet antwoordde daarom alleen maar: „In huis!” En hoe de barsche stemmen ook aandrongen, meer kwam er niet uit. De oude mannetjes hadden echter de barbaarschheid van die menschen onderschat. Want hun teleurstelling over het niet-onmiddellijk vinden van het geld was zóó groot, dat ze er onmiddellijk op los begonnen te slaan met een groote vijl. Toon kreeg de ergste klappen op den schedel en was zóó geheel buiten alle bewustzijn op den rand van den dood. Piet, die taaler was, bleef bij kennis, maar daardoor werkten zijn hersens de idée uit, om zich maar levenloos te houden. En dat werd inderdaad zijn redding. De boeven grepen de beide lichamen vast, bonden hen met touwen stevig aan elkaar, sleurden ze op den vloer en lieten ze daar liggen. Toen gingen ze het heele huisje overhoop halen. Niets bleef ononderzocht. Ook de matrassen werden kapot gesneden en de kussens heelmaal uit elkaar gehaald. Eindelijk, eindelijk vonden ze dat sigarenkistje met de zeventig gulden. Maar er moest toch meer zijn! Wat drommel! Waarom gingen die oudjes anders zoo druk naar de bank? Verdubbelde woede bij het vernielzuchtige onderzoek.

Men zie op het plaatje hieronder maar eens, wat ze van het schamele intérieur overlieten.

Het hielp echter niets. Meer dan die zeventig gulden kwamen niet te voorschijn. Toen bedachten ze, dat ze hun aftocht moesten dekken. De oudjes lagen daar wel levenloos. Maar je kon nooit weten, of ze misschien niet weer bij kennis zouden komen en dan alarm zouden slaan. Daarom trokken ze de touwen nog eens stevig aan en gromden verschrikkelijke bedreigingen. Waarna ze in nacht en duisternis verdwenen.

EEN VERSCHRIKKELIJKE TOESTAND.

Piet hoorde alles stil worden, maar aanvankelijk dorst hij zich toch niet te verroeren. Het was een verschrikkelijke toestand. Hij voelde het bloed langs zijn gezicht sijpelen en in zijn hoofd suisde het geweldig. Maar met alle inspanning hield hij zijn hersens werkend. Anders dan zijn

broer, die levenloos aan hem vastgebonden lag. Die arme Toon! Hij was er zeker wel erg aan toe. Nooit zou Piet hulp kunnen gaan halen, als hij de verbinding met hem niet los kon krijgen. Maar hoe? Alleen zijn oude tanden stonden hem ter beschikking, want handen en voeten waren stijf aan elkaar gebonden. Het doorschaven van het touw viel niet mee. Het was van dat heele stevige band, waarmee aardappelzakken gewoonlijk dichtgebonden worden. Maar gelukkig hing het touw wat los en met eindeloze moeite was eindelijk die lugubere band verwijderd. Nu nog geprobeerd, of ook de handen niet vrijgemaakt konden worden en daarna de voeten. Ongelooflijke pijn-vergende inspanning werd daaraan besteed. Het lukte niet. Het ging onmogelijk. Wat dan? Er moest toch iets gebeuren. Die arme Toon kon toch zoo niet blijven liggen. Misschien was hij wel te redden, als er nog bijtijds een dokter bij kwam. Piet

Wat er van het schamele intérieur van de boerderij van gebrs. Verhoeven overbleef.

wist zittende op te komen. Hij zag de achterdeur van het huisje openstaan, waardoor de bandieten verdwenen waren. Als hij maar bij Karel van O. kon komen, die eventjes verder woonde, dan was de situatie gered. Maar hoe ging dat met gebonden handen en voeten? Het moest gaan. Piet begon steunend tegen meubelen en wanden naar de achterdeur te strompelen. Hij kwam buiten. Hij rolde over den grond. Hij stond weer half op. Strompelde een eindje verder. Rolde weer. Strompelde. Alles scheen hem pijn te doen. Het bloed druppelde voortdurend uit zijn achterhoofd, uit zijn gezicht. Het bevleekte zijn nachtgewaad. Maar hij vorderde! Daar had je het huisje van Karel al! Als hij nu maar eenig lawaai kon maken tegen de deur!

Wat een tafereel: dat oude mannetje, aan handen en voeten gebonden, rollend en strompelend door den stillen nacht. Een schrijver van lugubere verhalen zou het haast niet kunnen verzinnen. Maar het is echt gebeurd in den nacht van den 15en op den 16en Mei 1934 in ons vaderland, in een klein dorpje aan de Maas. Romantiek der werkelijkheid!

DE KLOP OP DE DEUR.

Karel slaapt vast. Maar hij hoort toch bonzen op de deur. Hij verschrikt ervan. Dieven, roovers? Oss is niet ver.... Maar misschien is er wel een mensch, die hem noodig heeft. Dieven maken zoo'n geweld niet. Hij trekt de deur open. En dan is het, of hij een spookverschijning ziet. Een oud mannetje in nachtgewaad, om zoo te zeggen: klaar bloed, strompelt het huisje binnen. Maar het is geen spooksel. Het is werkelijkheid. Het mannetje spreekt: „Karel, kom toch eens gauw. Ik geloof, onzen Toon hebben ze dood gemaakt!” Dan ziet Karel het: Dat is Piet. Dat is Piet Verhoeven! Verschrikkelijk wat die er uitziet. En dan die gemeene touwen, die zijn handen en voeten vast snoeren. Die moeten eerst los. Het mannetje riep maar: „Mijn broer is vermoord! Mijn broer is vermoord!”

Slechts met moeite konden de touwen losgesneden worden. Op de plek aan de polsen en de enkels, waar ze gezeten hadden, lagen diepe blauwe striemen. Piet

Verhoeven begon toen te vertellen, heel verward te vertellen: allemaal wat er gebeurd was. Van die drie roovers en hun woeste manieren. Van het geld dat ze zochten en meenamen. Van den vreeselijken toestand, waarin Toon zich bevond. Toen de eerste schrik voorbij was, ging Karel mee kijken in het huisje, waar Toon al stijf dood lag. De politie werd er natuurlijk bij gehaald. En ook in Oss kregen de politiemannen dadelijk alles te hooren. De wegen der misdaad loopen in die buurt meestal naar Oss. En de politie had er dadelijk een vermoeden van, waar ze zoo ongeveer moest zijn. Burgemeester Ploegmakers en Inspecteur van Kempen trokken er meteen op uit, om de verdachte nesten in Oss te inspecteeren. Toen bevonden ze, dat de jongste zoon van de De Bie's niet thuis was. Hij moest bij den bloemist Boeyen zijn.

Nu, daar had de politie toch al heen willen gaan, omdat ze ook wel eens wilde weten, waar de 23-jarige F. van Orsouw dien nacht geweest was.

ZONDERLINGE VERSCHIJNSELEN.

Die was een broer van Boeyens vrouw en woonde bij hem in. Toen de politie in dat huis aankwam, deed ze dadelijk een paar eigenaardige ontdekkingen. In de keuken stonden twee emmers, waarin verschillende kleedingstukken. Er hing ook een colbertjasje, waaraan waarschijnlijk bloedvlekken te bespeuren waren. Boven werden twee schoenen gevonden, die druipnat waren. Onder de hakken der schoenen zat versch gras. Op de pomp hing een manchester-jas, die van O. later als de zijne herkende.

Van O lag op zijn bed, heel diep te slapen en van al het gestommel rondom hem werd hij niet eens wakker, tot men hem na flink schudden de oogen kon doen openen. Merkwaardig was echter, dat na het wegtrekken der dekens nog een ander in bed bleek te liggen, stijf tegen den muur gedrukt om zoo min mogelijk op te vallen. Het was de jonge de Bie, die zich erg zenuwachtig gedroeg, toen hij zoo ontdekt werd.

Nou, en toen begon het verhaal. Boeyen vertelde, dat hij tot 11 uur op de fabriek

had gewerkt en om half 12 was thuisgekomen. Dat klopte trouwens volkomen met de feiten. Om twaalf uur was hij naar bed gegaan. Toen hij er een uurtje had gelegen, hoorde hij zijn zwager en kostganger van O. aan de achterdeur. Hij ging die open doen en zag toen nog een ander manspersoon staan. In het duister leek die wel op Toon de Soep, maar heel nauwkeurig nam hij hem niet op. De onbekende vroeg: „Waar moet ik nou blijven?”

„Nou”, zei Boeyen, „voor dezen eenen keer mag je hier wel slapen, maar dat mag geen gewoonte worden.”

Toen is hij weer naar bed gegaan en vertelde aan zijn vrouw, dat Toon de Soep vannacht ook in huis sliep.

Van O. vertelde, dat hij 's avonds gewoon wat gewandeld en gefietst had en toen naar bed was gegaan.

En de jonge de Bie was ook al zoo'n rustige wandelaar geweest, die bij het voorblijgaan in het huis van B. nog licht had aangezien en toen dacht: „Kom, ik ga van O. eens opzoeken.” Zoo maar een vriendenbezoek! Meer niet.

Maar hoe zat het dan met die kleeuren in den emmer en al die bloedvlekken?

Ja, dat wisten zij niet. Daar hadden zij niets mee te maken. Boeyen vertelde echter, dat er maar heel weinig door hem en zijn vrouw in de wasch was gedaan. Vast niet zooveel als er nu in die emmers zat.

Er gebeurde ook iets merkwaardigs, toen de jonge de Bie zijn eigen kleeuren moest aantrekken. Hij greep een manchesterbroek, die hem heelemaal niet paste, die hem veel te groot was. En of men nu al zei: Je hebt de verkeerde broek, hij hield vol, dat die kwalijk passende broek van hem was.

De politie geloofde met dat al niet veel van de gegeven ontkenningen. Van O. en de jonge de Bie werden vastgezet.

Den volgenden dag begonnen de confrontaties. Eerst met het lijk van den ouden Toon Verhoeven, daarna met Piet Verhoeven, die zwaar gewond in het ziekenhuis lag.

Op de foto hiernaast ziet men, hoe willem de Bie naar het moordhuisje wordt

Piet meende in de verdachten meteen de aanvallers te herkennen. Toen heeft o.a. ook nog een beroemde politiehond aan het onderzoek meegedaan, de hond van Rijksveldwachter van Beusigem uit Tiel. Die kreeg kleeuren van de verdachten te ruiken in het huisje der misdaad. Het schrandere dier sprong meteen door een der ramen naar buiten, liep een heel eind van den dijk af den kant van het dorpje Lith op en bleef diep in het polderland bij een slootkant staan. Daar was het spoor afgelopen. De politie kon hieruit de conclusie trekken, dat de verdachten daar inderdaad waren geweest. Het doodloopen van het spoor wees vermoedelijk hierop, dat daar de fietsen zoo lang waren neergelegd, waarmee de verdachten naar en van Oss waren gepeddeld.

Een zeer bezwarende omstandigheid was voorts, dat in de portemonnaie van verdachte van O. een biljet van 25 gulden was gevonden alsmede een van één gulden en twee losse guldens; en in een zakdoek geknoopt een biljet van 25 gulden, twee rijksdaalders en twee guldens. Hoe hij zoo opeens aan dien rijkdom kwam, wist van O. niet duidelijk te maken.

De bloemist heeft ook nog een tijdje in arrest gezeten, maar zijn schuld bleek verder uit niets.

DE RECHTSAAK.

Van O. en de B. hebben een klein jaar later terecht gestaan voor de Bossche Rechtbank. Ze hielden vast aan de tactiek van volstreckte ontkenning: Nooit waren ze in Oyen geweest. Maar alles wat er aan het licht gekomen was, bleek voor de Rechtbank voldoende om tot een veroordeeling over te gaan: 15 jaar gevangenisstraf voor van O. en 7½ jaar voor den jongen De Bie. Zeven-en-half jaar, dat was wel niet veel voor zulk een allergeuwelijkst misdrijf, maar de Rechtbank wilde er rekening mee houden, dat het oordeel over verdachte, die nimmer tevoren veroordeeld werd, zowel van het Hoofd der School als van den geestelijke zijner parochie over de voorafgaande jaren gunstig luidde, en hun vrees voor verdachtes toekomst toen slechts hun grond vond in het milieu waarin verdachte is groot gebracht en dagelijks verkeerde.

Om hem in de toekomst aan dat allerverderfelijkt milieu te onttrekken, werd tevens bepaald, dat hij na afloop van zijn straftijd ter beschikking van de Regeering zou worden gesteld. De hoop mocht niet opgegeven worden, dat hij nog een nuttig en volwaardig lid der samenleving zou worden.

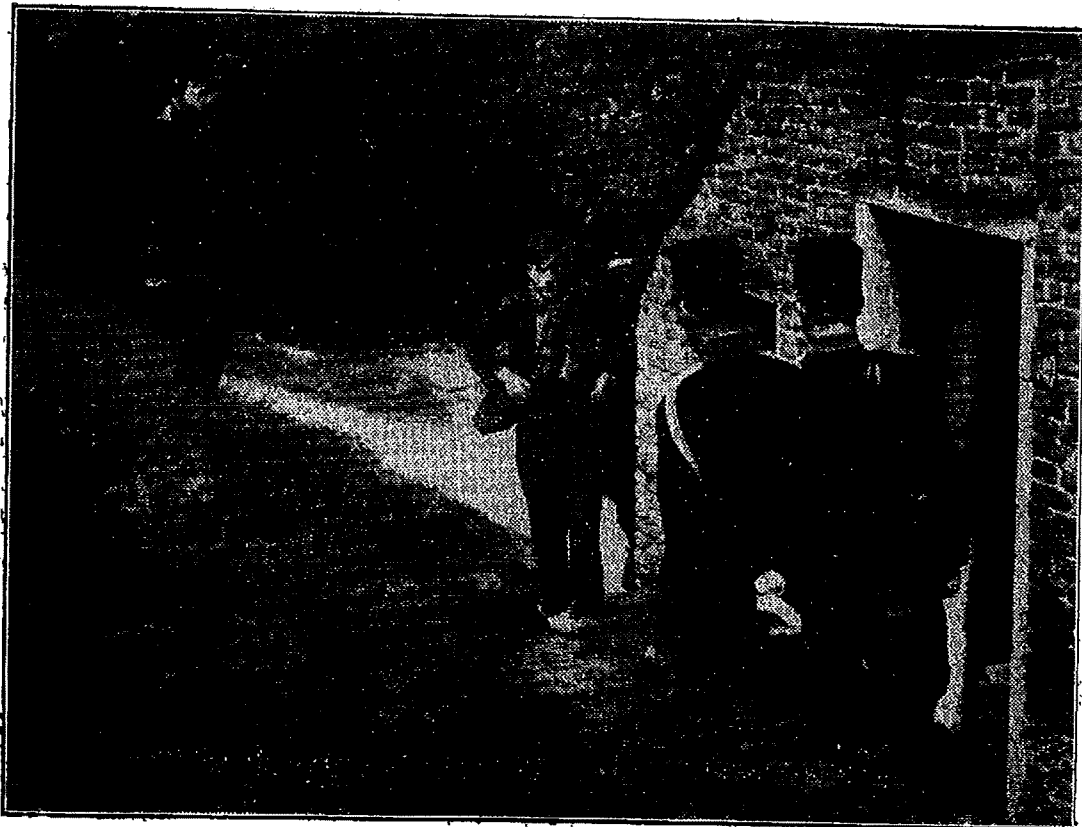
De Officier van Justitie was het met die verwachting niet eens. Hij had ook voor den jongen de Bie 15 jaar geëischt en ging nu in hooger beroep, tegelijk met van O., die bij hoog en bij laag ook zijn onschuld volhield.

De datum der zitting van het Bossche Hof, om deze zaak in hooger beroep te behandelen, was al bepaald, toen er iets bijzonders gebeurde: de jonge de Bie is in de gevangenis gaan praten. Grootte opschudding in het Ossche misdadigersmilieu. Een Ossenaar, die „doorslaat"! Dat is wel iets bijzonders. Dat komt alleen, omdat die

jongen maar zoo weinig jaren telt... zelden de doorgewinterde rotten. Voor het gerecht zal hij zijn snuit wel houden! Nu, dat moet nog blijken. In ieder geval is nu de hooger-beroep-behandeling van het Oyensche moorddrama weer voor onbepaalde tijd verschoven. Er moeten eerst nog twee andere heeren terechtstaan, die volgens de bekentenis van Willem de Bie zouden hebben meegedaan aan deze schandelijke en laffe misdaad.

In totaal zouden het er vier geweest zijn, n.l. de 23-jarige v. O., de 21-jarig v. d. P., bijgenaamd de Rut, de 23-jarige A. H., bijgenaamd de jonge Toon de Soep, en hijzelf. Deze vier zijn allen opgesloten in de strafgevangenis te 's Hertogenbosch, waar v. d. P. en A. H. voor andere delicten hun straf ondergaan.

De Rut zou juist dezer dagen vrij komen, maar nu houdt men hem natuurlijk vast. Eerst zullen hij en Toon de Soep voor de

Willem de Bie wordt naar het moordhuisje geleid.

Rechtbank omwille van hun aandeel in den roofoverval terecht moeten staan en als zij dan na eventueele veroordeeling ook in hooger beroep gaan, kan de heele zaak nog eens voor het Hof komen met alle vier de beklaagden tegelijk. (Gelijk verderop wordt verhaald, hebben beiden thans bekend).

Het is van harte te hopen, dat nu inderdaad het volle licht zal schijnen op deze trieste, intrieste historie en dat de schuldrigen hun gerechte straf zullen ondergaan. Deze hoop wordt niet gevoed door wraak, doch door een diep rechtvaardigheidsgevoel en het verlangen, om de samenleving in de toekomst te behoeden voor zulke alle menschelijkheid tergende misdaden....

*

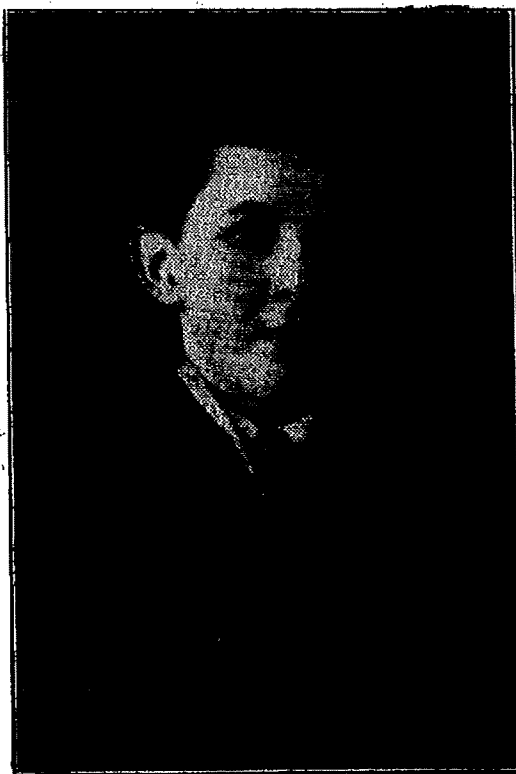
Nu moet ik trachten binnen te dringen in de geheimen en verwickelingen van wel de meest bekende Ossche moordzaak, die waarbij hieronderafgebeelde 18-jarige jongen op de eenzame vlakte tusschen Berghem en Oss, juist op de grens der gemeente werd afgeslacht.

Dè avond van den 9en Augustus 1933 waren twee neven uit het Ossche milieu, de 18-jarige Gerrit de Bie en de 20-jarige Piet de Bie samen op bezoek bij de vrouw van C. Pietje hielp vrouw C. boonen rengen, waarvoor hij een mesje van haar gekregen had. Is er wel iets onschuldigers dan boonen rengen? Is het geen tafereel van uiterste vreedzaamheid, dat ge daar voor u ziet: twee neven op bezoek bij de vrouw van hun kameraad C., rustig en gezellig pratend, achter het huis, terwijl ze boonen zitten af te halen? En onderhand zit C. zelf in zijn huisje heel vreedzaam harmonica te spelen. Als er verder niets was geweest, zou het wel heel zonderling zijn, als ik dat nu wist van dat tafereel in het verre Oss met den datum er precies bij. Maar daar was meer dan dat onschuldige tafereeltje. Daar broeiden de leelijkste menschelijkste hartstochten tusschen die drie, hartstochten, die tot zulk een gruwelijke ontlading zouden komen, dat heel het land er later belangstelling voor kreeg, dat er nog jaren nadien over zou worden gepraat.

Daar hing in die sfeer van schijnbare rust en vredigheid de spanning der ongeoorloofde liefde van die twee jonge mannen voor de vrouw van hun kameraad, daar

hing ook de spanning der jaloezie tusschen die twee minnaars. De ouders van Gerrit hadden er veel zorg over. Ze hadden hem al zoo dikwijls gezegd, dat het mis moest loopen, zoo jong en dan al zoo'n kwaje liefde. Ze zagen ook heelemaal niet graag, dat hij zoo dikwijls in gezelschap was van neef Piet, die volstrekt niet deugde. Hij haalde Gerrit soms nog af, als die al naar bed was gegaan, om samen te gaan stelen en rooven. Gerrit luisterde niet naar goeden raad, luisterde niet naar de stem zijner ouders. Voor de Rechtbank sprak later de moeder dat huiveringwekkende woord: „Mijn zoon was een deugniet! Hij had nooit op de wereld moeten komen!” Het moet wel heel erg zijn, als een moeder dat zegt! Hier is wel het allerlaatste van moederlijke ellende bereikt!

Maar nog eens: voor het uiterlijk was er in de rust van dat tafereel niets te zien van alles. De woorden gingen traag over alledaagsche dingen. De hersens werkten

Het portret van den achttienjarigen Gerrit de Bie.

echter koortsachtig en visioenen van bloed zweefden in de gedachten. Een paar weken van tevoren waren ze al eens op elkaar los gevlogen met het mes. Pietje de Bie kreeg toen een paar leelijke japen met het mes. Zijn ouders hadden hem er thuis naar gevraagd en toen was het verbitterde antwoord: „Ik zal dien melkmuil wel krijgen.”

Ten derde male: in de rust van dat tafereel tijdens het praten en het boonen rennen en het harmonica-spelen was daar niets van te merken. Toen het laat op den avond en reeds geheel donker was, gingen ze met hun tweeën weg op de fiets. Ze moesten nog kippen halen aan den Berghemschen weg, zelen ze.

DE BRAMENZOEKERS.

Nu spring ik ineens over naar den volgenden dag in den middag, zoo omstreeks vier uur. Er loopen een man en een vrouw en twee kinderen in een weiland onder Berghem. Een hondje is er ook bij. Wat doen die daar? Om dat te weten te komen, moet ge maar eens aan den slootkant tusschen de elzenstruiken kijken. Daar kruipen en krommen zich de lange taaië takken van braamstruiken. Het is nu de tijd, dat er al donkerte komt in de vruchtentrossen, dat ze rood en ook al zwart zijn geworden en glimmen met allemaal puntjes als miniatuur-lichtkronen. Het is echter niet vanwege de mooïghed, dat daar menschen langs dwalen. Het is om de sappige smakelijkheid van die gratis-vruchten te doen. Die zijn al een heel eind met de rijpghed, al is het nog vroeg in Augustus. Het doet dien man en die vrouw en die twee kinderen echt goed, daar zoo in de open lucht te dwalen en meteen hun oogst binnen te halen. Het hondje draaft heen en weer, van den een naar den ander. Dan opeens echter, als het in zijn speelschghed een eind is weggerend, begint het heel hard te blaffen. Te blaffen met een klank, die op zijn plicht van alarmeeren wijst. Wat heeft die hond?, denken de menschen. En vader gaat er eens heen. Het is een smal paadje, aan beide kanten begroeid met braamstruiken. En daar ziet hij in de struiken voorover gevallen een man liggen, een lijk liggen. Vreeselijk ontdaan rende de

braamzoeker weg en vertelde aan vrouw en kinderen, wat er aan de hand was. Onmiddellijk ging hij naar wachtmeester de Gier, om te vertellen, dat er alweer een leven ontijdig was vernietigd, dat andermaal het moordgerucht zou rondgaan door Oss en het heele land.

Wachtmeester de Gier trok er natuurlijk onmiddellijk op uit. Hij gaat ook dat paadje langs, waar aan beide zijden de braamstruiken zoo dicht staan. Hij vindt daar het lijk vol bloed, vreeselijk vol bloed, zooals er gekerfd is in rug en hals en borst. Niet minder dan zeven-en-zestig messteken constateerde de dokter later. Zoo erg had deze man, die herhaaldelijk sectie verrichtte, het nog nooit gezien. Er had een dolleman in blinde woede staan hakken op een medemensch.

DE MARECHAUSSEE SPEURT.

Wachtmeester de Gier, die veel van de Ossche zware jongens kent, zag in den vermoorde toch onmiddellijk Gerrit de Bie. Het lijk is natuurlijk onmiddellijk in beslag genomen en door wachtmeester Curfs overgegeven aan de doktoren. De wachtmeesters wisten van Gerrits herhaalde bezoeken aan de woning van C. en trokken daar het eerst heen. Dat was goed gedacht van hen, want zij troffen er niet alleen C. en zijn vrouw, maar ook nog een derde persoon. Die derde persoon zat daar voorover gebogen aan tafel met de pet diep over de oogen. „Wie ben je?“, vroeg een van de wachtmeesters. Een nijdig gegrom was het eenige antwoord. Toen greep wachtmeester Curfs den vreemde bij de kin en lichtte het hoofd op. Aha, nu zag men wie dat was! Het was Piet de Bie, de neef van Gerrit. En er was hem iets gebeurd. Zijn gezicht zat vol schrammen. En op zijn pet zaten bloedspatten. Dat gaf veel te denken. „Ga jij, maar eens mee, mannetje“, was de invitatie, welke een bevel tevens was. Piet verzette zich niet en trachtte een zekere zenuwachtghed achter een air van heelgewoon-doen te verbergen. Onderweg plaatste hij zelfs de zeldzaam banale opmerking: „'t Is mooi weer vandaag”....

Maar van zijn neef Gerrit, nee, daar wist hij niks van af. Zeker, hij had den vorigen

avond bij vrouw C. gezeten. Boonen ren- gen. Een mes had vrouw C. hem zelfs moe- ten leenen. Zelf bezat hij er geen. Hij was toen gewoon naar huis gegaan; om half elf ging hij naar bed, men kon het bij hem thuis vragen. Die bloedspatjes op zijn pet? O, heel eenvoudig, hij had een dag of veer- tien geleden voor de gekheid eens met Ger- rit gestoeid en toen had die een bloedneus gekregen. En die schrammen? Ja, dat was zóó gebeurd: hij had met zijn fiets op een paadje achter het huis van van der W. langs braamstruiken gereden en toen was hij gevallen en toen hadden de stekels hem zoo toegetakeld. Hij had er zelfs nog een elektrische zaklantaarn bij verloren. Nou, dat laatste kon meteen gecontroleerd wor- den. Hij moest maar eens precies vertellen, waar die val was geschied. Hij vertelde het. Maar toen de marechaussee daar ter plaatse ging kijken, was er geen enkel spoor van een val te bespeuren. Met dat bloed op de pet werd het later ook een soortement fiasco. De dokters zijn tegen- woordig zoo bliksems geleerd, dat ze wel kunnen zien, hoe lang ergens bloed op ge- zeten heeft. En dat bloed op die pet was vast geen veertien dagen oud. Toch zou het om deze dingen alleen wellicht nog geen rechtszaak zijn geworden tegen Pietje de Bie, als er nog niet wat anders bij gekomen was.

EEN PAAR GEWICHTIGE GESPREK- KEN.

Op de eerste plaats had je daar het ge- sprek in de cel. Ja, je kunt het nogal stie- kumerig vinden, dat marechaussées af- spionneeren, wat menschen in de cel tegen elkaar zeggen. Maar tegenover lieden van dergelijk slag kan men toch moeilijk alle égards van ridderlijkheid en gentlemanship in acht nemen.

Wat was dat dan met het gesprek in de cel? Daar zaten de Rut en een zekere van H. bij elkaar. De Rut was bang, dat ze hem van den moord op Gerrit de Bie verdach- ten. En daarom zei hij tegen van H: „Zeg het nou toch! Ze willen mij ervoor heb- ben!”

„Nou, vooruit dan, ik zal het zeggen, dat ik Pietje en Gerrit samen heb gezien op

den avond van den moord, in de richting van het Steegske.” (Dat is niet ver van de plaats der misdaad.)

Dat was iets heel belangrijks. Dat be- teekende, dat Pietje niet dadelijk naar huis was gegaan en om half elf thuis gekomen. Of anders, dat hij van zijn bed weer was opgestaan en opnieuw uitgegaan in den nacht. Toen is de Rut nog verder aan de tand gevoeld en hij kwam tegenover de marechaussee tot veel verder strekkende verklaringen, die later voor de Rechtbank openlijk werden herhaald.

Pietje de Bie zou tegen hem, met wien hij bevriend was, hebben verklaard, dat hij op den bewusten avond met Gerrit naar den Berghemischen weg was gefietst, om er kippen te halen. In de boschjes hadden zij de fietsen achter gelaten. Gerrit ging toen voorop en Piet achter. Onverwachts had Pietje Gerrit van achter in den nek vast- gegrepen en met een knipmes had hij hem steken in den hals toegebracht. Gerrit keek om en riep: „Piet, wat doe je toch?”

Na het slachtingswerk te hebben vol- tooid, zou Pietje naar de Meer zijn gereden met beide fietsen. Daar had hij de fiets van Gerrit in 't water gegooid. Toen is hij naar huis gegaan en had zijn kleeren ver- brand.

(De fiets van Gerrit is inderdaad ook in de Meer gevonden).

Deze verklaring van de Rut vond merk- waardig ondersteuning door een verhaal van den koopman B., die later naar Nijme- megen is verhuisd. Die was dien avond uit geweest. Van café tot café waren ze gegaan en ze hadden hem nogal aardig gepruufd. In het laatste café, waar hij was, heeft B. zich dronken gehouden, tenminste hij hield zich erger dronken dan hij was, omdat hij een oogje in 't zeil wilde houden op iemand; dien ze misschien wel berooven wilden. Hij is van een bank afgegaan en op den grond gaan liggen, als ware hij stom dronken. Een der anderen heeft toen een bak water over zijn hoofd gegooid. Hij is weggegaan en over het Schaykscheveld komend hoorde hij iemand, die plotseling hem met een elektrische lantaarn belichtte. Het was Pietje de Bie.

„Bende gij het Piet? Bende gij het Boey?”

werd er gezegd. Ja, ik ben het", zei B. Ik ben wezen pruuven." „Ik ben wezen kaarten", verklaarde Piet zijn aanwezigheid. Maar nadat het gesprek nog even verder was gegaan, sprak hij de woorden: „Gerrit de Bie is vermoord. Ze hebben z'n nek afgesneje. Maar denk erom, dat je nooit zegt, dat je me hier gezien hebt, anders maak ik je kapot!"....

Dat was de belangrijke verklaring van den koopman B. Zijn vrouw illustreerde die nog wat door te vertellen, dat ze dien avond tot over elfen naar de radio had zitten luisteren, doch toen op zoek was gegaan naar haar man, omdat hij zoo lang uitbleef. Ze was echter nauwelijks buiten, of ze hoorde wel zes of zeven honden huilen en vlak daarop het vreeselijk gegil van een mensch in de richting van de plek, waar later het lijk gevonden is. Hevig geschrokken is ze toen aanstonds naar huis gegaan. Een tijdje later kwam haar man ook thuis.

Deze verklaringen brachten de veroordeeling van Pietje natuurlijk een heel stuk dichterbij.

Wat er allemaal nog aan details verteld is over het wasschen van kleren en over allerlei andere gesprekken, het is te veel om het allemaal nog op te halen.

VOOR RECHTBANK EN GERECHTSHOF.

De zaak kwam voor de Rechtbank in December van 1934. De beide hoofdgetuigen à charge, de Rut en de koopman B. bleken nog vuurvast te zijn. Ze herhaalden hun belastende verklaringen. Maar van H., die in de cel dat gesprek had gehad met de Rut, was reeds tot 't oud-Ossche systeem vervallen. Hij wist er niets meer van. En de verklaringen, welke hij ook nog tegenover de marechaussee in de kazerne had afgelegd die waren onder dwang geschied. De Rut had hem gedwongen daar binnen te gaan. En toen was hij door de marechaussee geschopt en in een koud hok gegooit!

Van H. werd vanwege dezen ommezwaai meteen met een proces wegens meeneed opgeknapt en zijn broer, die ook al een vroeger afgelegde verklaring inslikte, net

200.

De Officier van Justitie heeft in deze eerste instantie tegen Pietje de Bie levenslange gevangenisstraf geëischt. De Rechtbank maakte er vijftien jaren van.

Twee maanden later heeft het Bossche Hof in hooger beroep zich met de zaak bezig gehouden en daar kwamen nieuwe sensationeële kanten aan door het optreden van Mr. Roobol, den advocaat van de Giessen-Nieuwkerk-zaak. Hij opende het vuur op de marechaussee, die de getuigen zoo vreeselijk zouden mishandeld hebben. Ik had het daar al vroeger over en ik heb ook verteld, waarom ik er niets van geloofde. Maar het is in ieder geval een feit, dat hiermede ook de ommezwaai van de Rut werd ingeleid. Die werd, als getuige à charge volkomen onbruikbaar. Dramatisch vertelde hij van de op hem gepleegde mishandelingen, waarbij zelfs elektrische toestellen in zijn nek zouden zijn gezet! En Mr. Roobol tracteerde twee wachtmeesters der marechaussee op een aanklacht wegens meeneed!

Ondanks dit alles heeft ook het Bossche Hof Pietje de Bie met 15 jaar gevangenisstraf opgeknapt, nadat de advocaat-generaal twintig jaar had geëischt.

En hiermede is het einde gekomen aan deze zaak, een der meest trieste, welke de Ossche misdaden-kroniek kent. Een verzoek om cassatie is door den Hoogen Raad verworpen.

Voor Mr. Roobol heeft ze ook een leelijk staartje gehad. Hij is voor den tijd van acht maanden geschorst als advocaat en procureur door den Raad van Toezicht en Discipline der Orde van Advocaten. Voorts heeft hij een aanklacht te pakken van iemand uit Veghel, dien hij tijdens de behandeling der zaak van brandstichting te Megen heeft beticht.

TRIOMFEN VAN DE ROODE HAAN.

Nu het woord „brandstichting" gevallen is, ben ik meteen aan de laatste categorie van misdaden, waarover in dit hoofdstuk gesproken wordt.

Het is moeilijk hier nu eens een apart geval te gaan behandelen, want die zijn allemaal even eenvoudig en lijken heel veel op elkaar. Het heeft, eenige jaren geleden

vooral, abnormaal veel gebrand in Oss en omgeving. Dat ging beslist den gewonen oogst van het vuur te boven. Er is eens een tijd een brandstichter geweest, die dat deed uit puren wraak. Maar in veel gevallen zitten er de verzekeringskwesaties achter. Och, dat is ook wel erg verleidelijk bij menschen, die toch al te haspelen zitten met de begrippen „mijn” en „dijn”. Ze betalen hun premie ieder jaar. En ze krijgen zoo het gevoel, dat dat weggeworpen geld is. Daar maken ze zoo'n rijke maatschappij met een geweldig gebouw in de groote stad maar rijker mee.

Wat denken zulke menschen aan den opzet van een verzekeringsmaatschappij met allerlei ingewikkelde financieele risico-berekeningen? Het staat op de polis: als het zaakje afbrandt, dan krijgen ze zooveel honderden of duizenden guldens.

De agenten der verzekeringen letten ook niet allemaal precies op de menschen, met wie ze afsluiten.

't Heeft er geducht gebrand en er moesten dan ook maatregelen worden getroffen, waarbij de goeden met de kwaden werden getroffen. Alle perceelen werden gehertaxeed en verschillende polissen geliquideerd. Van alle werd geëischt, dat de verzekerden voortaan vijf-en-twintig procent van het risico zouden dragen.

Volgens de nieuwste ontdekking omtrent de Ossche onderwereld maakt de bende onder leiding van den wielrenner Ceelen ook bijzonder werk van brandstichtingen in verband met diefstalvoornemens. Verschillende keeren moet het gebeurd zijn, dat menschen, die naar een brand in de buurt gingen kijken, bij hun thuiskomst merkten, dat hun geld was gestolen. Zelfs werden de slachtoffers van een aangestoken brand dikwijls „geholpen” bij het redden van hun huisraad, waarbij de geredde goederen dan op geheimzinnige wijze verdwenen.

Een vroegere stationschef uit Uden — oneervol ontslagen wegens verduisteringen — was ook een groot man in deze „branche”. Hij woonde de laatste jaren in Tilburg, maar kwam nog dikwijls in Oss. Die man was niet alleen verzekeringsagent, maar ook brandtaxateur. Voor elke taxatie

kreeg hij een bepaald percentage en hij had dus belang bij branden. De Ossche bende hielp hem daarbij en zoo is er heel wat afgebrand, niet alleen in Oss, maar ook uit Uden en omgeving.

Dat zoo'n brandstichting ook voor menschenlevens ernstige gevolgen kan hebben, is wel gebleken in het jaar 1926. In den nacht van 9 op 10 Augustus brak toen een brand uit in de Ossche buurtschap Witbergen bij de familie van Zandvoort, die eveneens de familie Bevers huisvestte. Zoo snel greep het vuur om zich heen, dat de vrouw en de drie kleine kinderen van van Zandvoort zich niet meer konden redden en een afschuwelijken dood stierven in den vuurpoel. Een oude zwerver die in het huis dikwijls onderdak verkreeg, werd met zware brandwonden in het gasthuis opgenomen.

De oude zwerver, die met brandende kleeren het huis uit holde, trapte een schuurdeur open en trof toen vier personen aan, wier hulp hij inriep. Die „hulp” werd verstrekt door den zwerver te ontlasten van zijn portemonnaie met geld!

Een en ander schonk de politie dastijds reeds de overtuiging, dat het geen „zuivere koffie” was met dezen brand, maar eenig spoor van brandstichters heeft men tot nu toe niet kunnen ontdekken. De aandacht blijft er inmiddels op gevestigd.

Op andere manier hebben de Ossche „heeren” de verzekeringsmaatschappijen ook leelijke loeren gedraaid. Het afhakken van een duim, om verzekeringsgelden te bemachtigen, heeft een hunner vertoond. Ook andere soorten van „Ongevallen” kwamen dikwijls voor; „brandwonden” en „inwendige pijnen.”

Die brandwonden werden gefabriceerd door inwrijving met azijnzuur. En de „inwendige pijnen” ontstonden na een val van de fiets. Die „pijn” bleef weken lang aanhouden en slechts zeer langzaam genas ze. De ziekteverzekering was er intusschen goed voor, om dan uitkeeringen te verstrekken over geruimen tijd!

De volstrekte negatie van eerlijkheid en moraal kwam op dit gebied dus ook wel weer bijzonder tot uiting!

HOOFDSTUK V.

DE BESTRIJDING DER MISDAAD.

In al het voorafgaande is reeds voldoende duidelijk geworden, dat de autoriteiten niet stil hebben gezeten bij de steeds toenemende drielichtheid van de Ossche misdadigersbende.

Echter mocht men ook reeds kennis maken met de bijzondere moeilijkheden, waarop men daarbij stuitte, n.l. de merkwaardige samenzwering der zwijgzaamheid door een valsch eerbegrip, maar ook door vrees voor wraak ingegeven. Het leek haast onmogelijk, om dien dikken muur te bestormen en de haarden van het verzet tegen het recht en de menselijkheid uit te roeien. De politie zwoegde en de marechaussee zwoegde en de rechterlijke macht zwoegde. Het kwam wel eens tot een veroordeeling, maar vaker kon niet eens rechtsingang verleend worden, omdat er geen mogelijkheid van juridisch geldige bewijzen te vinden was. In de dagen, dat Oss bijzonder in opspraak was — de jaren 1933 en 1934 staan met zeer zwarte kool opgeteekend — is niet zelden de gedachte geopperd aan de inrichting van een concentratiekamp, waarin men al die verdachte elementen maar moest opsluiten, ter beveiliging van de samenleving, welke ze belaagden en ter opvoeding van al die weerbarstige elementen tot geregelde tucht en arbeidzaamheid. Het denkbeeld is een denkbeeld gebleven. In ons huidige juridische bestel schijnt dat niet te verwezenlijken. En een wijziging van dat bestel eischt vooraf zoo veel bedachtzaamheid, staatscommissies en andere enorm gewichtige zaken, dat daar vooreerst niet op gerekend mocht worden.

Toch heeft men niet stil gezeten van de zijde der Overheid. Het Gemeentebestuur verscherpte de politieverordening o.a. met

een verbod tot het dragen van lange messen, die messen, welke in oogenblikken van drankbeneveling en overkokende drift zoo noodlottig kunnen worden, die messen, welke ter uitdaging in de schemer-vale kroegjes in de tafel werden gestoken en waarmede de jonkheid haar „lef" uitvierde in bloedige gevechten.

POLITIEVERSTERKING.

Het was echter ook hard noodig, dat het politietoezicht uitgebreid en verscherpt werd. Dat kon de Ossche politie met de kleine marechausseeversterking niet meer af, het geregeld binnenvallen in verdachte samenkomsten. Daarom is er meer marechaussee in de plaats gehaald. De wachtmeesters De Gier en Curfs, die belast waren met het onderzoek in de ernstige drama's, verloren hun opperwachtmeester Soethout en hun officier van Justitie, twee chefs die de politiemannen zooveel in hun vermogen was steunden en hun de vrije hand lieten in het moeilijk speurderswerk.

Mr. Vermeulen werd opgevolgd door Mr. Dubois uit 's-Hertogenbosch, terwijl opperwachtmeester Soethout werd vervangen door den heer Mintjes. Beide nieuwe superieuren hebben het vaste voornemen gemaakt, nu voorgoed een einde te maken aan de Terreur der Ossche benden. De moord op Gerrit de Bie werd gedeeltelijk opgehelderd alsmede de roofoverval te Oyen. Wachtmeester Curfs promoveerde naar Vlodrop en wachtmeester de Gier, die jonger in dienstjaren is, zag zich twee nieuwe assistenten toegewezen in de personen van wachtmeester Eftink en v. d. Weerd.

Na de versterking der marechaussee waren al dadelijk de duistere uithoeken van

dit-landelijke stadje, de verlaten heldevlakten met de enkele huusjes niet langer uitsluitend overgelaten aan de willekeur van 't duistere element. Nu fletsten er zelfbewuste, moedige, vastberaden mannen geregeld rond en als ze maar iets vermoedden van misdaadvoornemens, dan waren ze erbij.

Dan vielen ze binnen in de lage kroegen, dan beschermden ze de belaagde woningen. Verdachte personen werden onafgebroken geschaduw'd. En verder is er gewroet in al het misdaden-bezinksel, dat er nog van vroeger jaren lag. „Gewroet” is geen mooi woord, maar het drukt in dit geval toch een zeer nuttig werk uit. De mannen der wet moesten waden door de modder van vele jaren, om er allerlei aanwijzingen uit op te vissen, welke samen een sluitend bewijs konden vormen voor de berechting van echte boeven.

BEKENTENISSEN.

Daarbij heeft men juist in de laatste maanden zeer veel geluk gehad. Reeds maakten we er melding van, dat men genoeg aanwijzingen had gekregen, om iemand te arresteren in de moordzaak van der Pas. Vervolgens is daarbij de bekentenis in de gevangenis gekomen van den jongen Willem de Bie. Een waarlijk sensationeel gebeurtenis! In de stilte van de eel is voor deze jongeman, wien de parochiegceestelijke en het hoofd van de school geen slecht getuigenis meegaven, de wroeging gekomen. Hij moest in zich overwinnen dien geweldigen weerzin, in zijn milieu geslachten door aangekweekt om iets te vertellen, om iets te verraden. Maar tenslotte is de natuurlijke drang tot rechtvaardigheid en berouw hem toch te machtig geworden. En op een goeden dag — ja waarlijk een *goeden* dag! — is hij aan 't praten gegaan, eerst hakkclend, later vlott. Toen kwam het eerst voor den dag wat er in dien vreeslijken nacht te Oyen was geschied, hoe hij was meegetrokken met de drie mannen, die veel geld vermoedden in het plaggenhuisje aan de Maas, hoe hij op den uitkijk had gestaan, om allen onverhoedschen overval door de politie te weren.

Zijn bekentenis ging verder. Piet de Bie, de Rut, de wielrenner C. en Toon de Soep hadden een soort bende gevormd, waarvan telkens eenigen waren opgedoken in de omgeving, om geld te rooven en en passant een menschenleven heel licht te tellen. De overval te Mariaheide, waarbij de kassier van de Boerenleenbank van f 1600 werd beroofd... zij hadden er de hand in gehad! Een roofoverval te Uden, waarbij f 750.— konden worden geroofd... hun werk! Andere overvallen in Veghel, in Heesch, in Oss... zij wisten er alles van!

Nu, het verbaasde de politie niet. Ze had die mannen al lang op het oog, ze zitten allemaal vast vanwege andere misdrijven. En reeds was getracht twee hunner te doen veroordeelen voor den roofoverval in Deurne-Zeilberg, wat echter — naar ik reeds verhaalde — zoo jammerlijk mislukte door het waardeloos worden van de Rut als getuige.

De Rut zou in die dagen juist weer vrij komen, maar na de bekentnissen van den jongen Willem de Bie werd hij natuurlijk vastgehouden in het Huis van Bewaring. Hij werd echter op een uitstapje naar Uden getraceerd. Daar is hij eerst op de marechausseekazerne stevig aan de tand gevoeld. Vervolgens bracht men hem naar het boerderijtje, waar de roofoverval op het bejaarde echtpaar Bouwmans plaats vond. Die wonen daar niet meer, omdat ze het na hun donkere avontuur daar niet veilig meer vonden. Maar nu waren ze er toch weer eens gekomen op verzoek der marechaussee. Ze konden de Rut echter onmogelijk herkennen, omdat die tijdens zijn onvrijwillige en hardhandige visite een masker had voorgebonden. Niettemin heeft dit nieuwe bezoek aan Uden en de confrontatie zijn tong losgemaakt. Het heele verhaal kwam er nu uit.

Een inwoner van Uden had hun inlichtingen verstrekt en zou hiervoor een loon ontvangen van 40 gulden. Door een opening in het dak is het edele viertal het huis binnegedrongen. Zij kwamen op een hooizolder terecht, die van het eigenlijke woonhuis door een brandmuur gescheiden was. In dien muur is een gat geslagen en door dit gat zijn de bandieten het huis

binnengedrongen. De boer, die door het lawaai wakker was geworden en kwam kijken, werd neergeslagen en gebonden. Hierna heeft men het heele huis doorzocht. Uit een kleererkast werden de gouden sieraden der vrouw buitgemaakt. De wielrenner C. deed de beste vondst. Hij ontdekte onder deze kast een losse plavuiz. Onder deze plavuiz bevond zich een geldkistje met een inhoud van ongeveer tweeduizend gulden. Met dezen buit verdwenen zij, na eerst het echtpaar stevig gebonden te hebben en met den dood bedreigd te hebben als zij alarm zouden durven te maken.

Om de politie op een dwaalspoor te brengen, hebben ze tegen elkaar gezegd: „Laten we voortmaken, dan kunnen we de bus naar Eindhoven halen.”

Van groot belang werd verder, dat de Rut zijn aandeel in den Oyenschen roofoverval bekende. Er was nu als 't ware een bres in den dijk der zwijgzaamheid gestoken, waardoor de verdere bekentenissen met onstuimige kracht naar binnen golfden.

Na de Rut kwam Ceelen aan de beurt en na Ceelen de jonge Toon de Soep en nog anderen. Tevens had men nu zeer voldoende motieven, om een paar andere bandieten, die totnutoe buiten schot waren gebleven, op te pakken, zoodat we nu een galerij van misdadigers kunnen opstellen, waarvan de voornaamste typen als volgt geteekend kunnen worden:

„DEN CEEL” EN ZIJN AVONTUREN.

1. Ceelen, de wielrenner, die na den moord op van der Pas zich geheel bij het misdadigersmilieu aansloot, meedeed aan de roofovervallen te Mariaheide, verschillende brandstichtingen arrangeerde, in Deurne meehielp aan het berooven van een oud mannetje en ook een heel bijzonder misdrijf uitvond inzake het oplichten van verzekeringsmaatschappijen. Hij abonneerde zich namelijk op een heele partij bladen en tijdschriften, die hun abonné's verzekeren tegen ongevallen. Daarna sprak hij met zijn vriend af, dat die zijn duim zou afhakken; op het laatste oogenblik

schrikte die echter voor deze wandaad terug.

Ceelen toont nu diep berouw en is kennelijk opgelucht door zijn bekentenissen. „Ik was een menselijke hyena!” riep hij tijdens het verhoor uit, vol zelfverwijt.

Hij was iemand, die eerst niets met het milieu te maken had. Een landbouwerszoon, die in zijn vrijen tijd ook wel eens aan wielrennen deed. En dat ging goed. In een beperkten kring werd hij beslist een beroemdheid. De wielersport is in de laatste jaren zeer populair geworden in het Zuiden van ons land. De roem is een gevaarlijk goedje. Hij benevelt licht de gedachten en verdoezelt de begrippen „goed” en „kwaad”. Ceelen kon er niet tegen. Hij kwam al gauw in aanraking met de menschen van „het” milieu, die hem om zijn vlotheid van tracteeren en geld-uitgeven graag mochten. Hij kwam ook veel bij van der Pas, den jongen caféhouder aan den Berghemschen weg. Dat werd een donkere dag in zijn leven, toen hij daar voor het eerst kwam. Het hellend vlak werd betreden. Want de vrouw van van der Pas voelde zich in 't geheel niet gelukkig. Haar man was vaak zeer ongemakkelijk voor haar. In drift sloeg hij er niet zelden op los. Dat merkte Ceelen wel, toen hij huisvriend werd bij van der Pas. Dat hoorde hij ook later, toen de vrouw vertrouwelijk met hem werd, al te vertrouwelijk, zooals dat gaat in milieus, waar de moraal geheel is losgeraakt. Ceelen voelde een groot medelijden met de vrouw en daarnaast bloeide op de haat tegen den man, die haar slecht behandelde. De haat is een kwaad ding. Ze vergiftigt het hart, ze verkankert de gedachten. Het werd een obsessie voor hem te weten, dat die vrouw zoo slecht behandeld werd. Hij werd met zijn gedachten zelis ongenaakbaar voor zijn lieve, vrome moeder, die eige vermoedens ging krijgen, die iederen morgen in de vroege de kerk bezocht, die voortdurend den rozenkrans bad voor het zieleheil van haar zoon. Het ging aanvankelijk echter van kwaad tot erger. Moordplannen rijpten in het geheel vergiftigde brein, moordplannen, die met moeite werden uitgebroed, doch tenslotte vasten vorm kregen. Een revolver was er

voor noodig. De dertigste verjaardag van van der Pas werd de beste gelegenheid. Die revolver was gauw aangeschaft. En niemand vond het vreemd, dat Ceelen op de verjaarpertij was. Hij deed quasi-vroolijk mee. Maar het bloed kookte in hem. Hij zat zich alweer op te winden tegen dien bruto van een man. De gasten vertrokken langzamerhand weer. Ceelen was alleen nog over. Toen zei hij met haast boven-menschelijke kalmte: „Ga je even mee, van der Pas? Ik heb nog wat met je te bespreken.” Van der Pas giste wel, waarover dat ging. Er was alweer sprake geweest van een „kraakje”. Hij zat in geldverlegenheid en meende, dat hij er nu noodgedwongen wel aan mee moest doen. De mannen stapten voort in den nacht. En van der Pas praatte over de bijzonderheden van het plan. Ceelen gaf nauwelijks antwoord. „Nu moet ik het doen! Nu moet ik het doen!”, fluisterde het Kwaad hem toe. In den zak voelde hij de revolver, waarmee de wraak kon voltrokken worden. Het moest echter onverhoeds gebeuren. Dat kon het best op een smal paadje, waarmee de groote weg kon afgekort worden. „Ga jij maar voor”, zei Ceelen. En van der Pas ging voor. Toen opeens een knal, een vuurstraal in den nacht. Een stekende pijn voelde van der Pas door zijn lichaam trekken. In doodsangst riep hij: „Wat doe je toch?” En rende het welland op. Ceelen was nu door het dulle heen. Nog tweemaal schoot hij. Toen lag zijn voormalige vriend daar bleek en still. De wielrenner keek goed, of er geen sporen van zijn misdaad op zijn kleeren waren te zien. Neen, er was niets. En geen menschelijk gerucht werd in de nabijheid gehoord. Niemand hoefde te weten, dat hij de schuldige was. Zijn eerste groote misdaad was eenvoudig, maar geraffineerd uitgevoerd. Nu spoedig naar huis. De klok sloeg half twaalf. Hij kwam uitgeput, over zijn zenuwen heen thuis. Zoo moe was hij nog nooit geweest, zelfs niet na den inspannendsten wielervedstrijd. Zijn moeder zat nog op. Een rozenkrans in de hand. „Ben je daar, jongen?” Hij antwoordde niet, ging regelrecht naar bed.

Den volgenden dag kwam de ontdekking. Ceelen hield zich groot. Hij durfde er zelfs

ronduit over mee te praten. En bij de weduwe van den vermoorde ging hij ook weer geregeld op bezoek na zijn arrestatie, die op niets uitliep. „Het” milieu aanvaardde hem nu als volmondig lid. Dat was nog eens een kerel: iemand, die zijn eersten moord zoo geraffineerd had uitgevoerd, dat niemand hem iets kon maken. Ceelen is toen aanvoerder van een bende geworden, al hield hij het wielrennen nog trouw aan. Van degenen, die hem 's Zondags toejuichten, zullen wel niet velen geweten hebben, dat hun favoriet zoo'n gevaarlijk sujet was geworden. Bij zijn oefentochten in de omgeving had hij tevens alle gelegenheid om te spieden naar misdaadmogelijkheden.

Hij deed mee te Mariaheide bij den roofoverval op een welgestelde landbouwersfamilie. Hij nam een werkzaam aandeel in de Udensche roofpartij. Hij heeft ook in Uden een fraal stukje uitgehaald door een zeldzaam geraffineerde brandstichting op touw te zetten. Daar woonde een boer, waarvan men wist, dat hij er warmpjes bij zat, maar ook, dat hij steeds bijzonder op zijn qui vive was. Hoe hem nu des nachts uit zijn huis te lokken? Doodeenvoudig: een boerderij in de buurt werd in brand gestoken. Natuurlijk zou de man gaan kijken en dan kon men zijn slag slaan. Maar de boer was verstandiger dan de boeven dachten. Hij ging *niet* kijken. En dit plan mislukte.

Maar in Berghem lukte iets dergelijks wel. Daar werd een fijne brand aangestoken. Drie huizen gingen ermee ten gronde. De menschen uit de buurt gingen allemaal kijken. Maar de bendeleden gingen elders kijken: in de huizen der nieuwsgierigen. Ze jatten er bij elkaar 70 gulden.

Ook in Deurne heeft de „Ceel” meegegaan. Daarvan was men wel overtuigd, maar het wettig bewijs voor de Roermondse Rechtbank ontbrak.

Ceelen heeft nu bekend den ouden man gekneveld en beroofd te hebben. Piet de Bie had gezegd: „Hang dien ouwen vent op, dan zijn we meteen van hem af en voorkomen we groote narigheid.”

Maar dat durfde Ceelen niet. Hij dacht plotseling aan zijn moeder en kon den tweeden moord niet doen.

En als laatste nummer in zijn zondenregister is nu bekend geworden, dat hij verleden jaar met een paar anderen een overval heeft gepleegd op een alleenwonenden ouden gepenslonneerden majoor der Rijksveldwacht te Dinther. Die man zat er warmpjes bij, had de verzekeringsagent C. uit Tilburg verzekerd, en bovendien was hij zoo doof, dat een kanonschot hem nauwelijks deed opschrikken.

Met maskers voor drongen de bandieten, den Ceel voorop, het huis binnen. Eerst werd de oude man door de dapperen met touwen vastgebonden, zoodat hij zich niet kon verroeren. Toen begonnen de bandieten den rooftocht door de woning. Zij hadden gehoord, dat de bewoner een som gelds, ten bedrage van eenige honderden guldens in een doos onder zijn bed bewaarde en zij begonnen direct daar naar het geld te zoeken.

Het doosje bevatte echter slechts een bedrag van vier gulden. Toen de kast in de slaapkamer grondig werd doorzocht, vond een van de mannen inderdaad een pakje bankpapier. Hij verstopte het gauw onder zijn kleeren, zonder zijn helpers er iets van te vertellen. Later hoorden de anderen echter, dat er in dien nacht inderdaad een bedrag van driehonderd gulden ter plaatse was gestolen, hetgeen tot gevolg had, dat ze mekaar begonnen te beschuldigen.

Hierdoor is onderling eenige malen ruzie ontstaan en voornamelijk C. werd er leelijk op aan gekeken. Gebleken is nu echter, dat een ander zoo als dief van zijn dieven-makkers is opgetreden.

Tenslotte zou Ceelen echter op den eersten moord worden gevangen. De relatie met de weduwe van der Pas was allang weer verbroken. Den laatsten tijd had hij het met de vrouw van 'n anderen „vriend” aangelegd, welke vriend nu van meer kanten werd gewaarschuwd, dat hij moest oppassen voor zijn leven. Aanvankelijk sloeg die den goeden raad in den wind, maar toen het geval van den roofoverval in Deurne bekend werd, heeft hij toch maar een eind gemaakt aan die drukke bezoeken van „den Ceel”.

De weduwe van der Pas is uit Oss vertrokken en heeft in verschillende plaatsen

gewoond o.a. in Rotterdam, Delft en Uden-
he . Toen ze in Rotterdam woonde, is ze eens „uit” geweest met een matroos der Nederlandsche Marine. Met dien matroos schijnt de vrouw nogal vertrouwelijk gepraat te hebben. In ieder geval, hij vertelde er iets van aan derden. En dat kwam de politie te hooren. De matroos werd opgespoord en ondervraagd, waardoor men tenminste eenig houvast kreeg. Ook met anderen schijnt de vrouw wel eens gepraat te hebben. In ieder geval: de aanwijzingen werden steeds sterker en men achtte het geraden Ceelen weer op te pakken.

Langdurige verhooren volgden. Maar hij bleef aanvankelijk keihard. Ook de vrouw van den vermoorde werd met den arrestant aan het praten gezet. En zijn moeder bezocht hem meermalen in de cel. Het werd een geweldige strijd tegen den trots van dezen bandiet. Tot eindelijk in een nacht met schorre stem het hooge woord eruit kwam: „Ik heb het gedaan... ik wil bekennen... geef me een glas water!” Met één teug werd de drank opgeslokt en toen kwam het los: het eene verhaal na het andere, een film van bandieterijen, waarvoor zelfs de toelisterende marechaussees ontstelden. Het was niet te gelooven haast, dat zoo iets mogelijk was in één jong menschelijk leven. Maar Ceelen voelde zich na zijn verhaal opgelucht als een herstelde zieke. Hij schreide tranen van dankbaarheid en bracht met diepe ontroering in herinnering, hoe zijn moeder altijd voor hem was blijven bidden, hoe zij 's nachts altijd te bidden zat, als haar zoon weer van een groote deugnleterij thuis kwam. En in de cel heeft de moeder ook van haar dankbaarheid getuigd, omdat nu de toekomst weer beter werd, het tijdperk van rouw en boete aanbrak. Al zal haar zoon nu vele, vele jaren in de gevangenis moeten doorbrengen, nu is het toch goed, omdat de ijskorst der verharding is gescheurd en de menschelijkheid weer in hem is opgeleefd....

2. De Rut die ook een paar roofovervallen en brandstichtingen heeft „bijgewoond” en tevens zoo'n zonderlinge rol speelde door het terugtrekken van vroeger afgelegde verklaringen. Nu echter aan 31

alle kanten de bewijzen toestroomen, zal hij dit spelletje van bekennen in het vooronderzoek en zwijgen bij de openbare behandeling wel niet meer kunnen herhalen.

3. De jonge Toon de Soep, die o.a. in Uden en Deurne meedeed.

4. De assuradeur Coolen die niet alleen zoo'n eigenaardige dienaar was van zijn verzekeringsmaatschappijen, zooals reeds werd verhaald, maar bovendien als hypotheekbewaarder wist, waar nogal geld in huls was en zoo in de gelegenheid was aan de Ossche benedeleden verschillende belangrijke „tips" te verschaffen.

Deze fijne mefcer had bovendien nog een ander systeem, om menschen geld uit den zak te kloppen. Hij wist verschillende eenvoudige lieden, die soms nauwelijks de kunst van lezen en schrijven machtig waren, te bewegen, een verzekering bij hem af te sluiten tegen brand, inbraak, ongevallen of het leven. De verzekerden betaalden hun assuradeur getrouw de premie, doch later is aan het licht gekomen, dat de maatschappijen, waarbij men z.g. verzekerd was, nooit hadden bestaan!

5 en 6. Van Dijk en van Sleuwen te Uden, die zich ook aan verschillende diefstallen en roofovervallen schuldig maakten en met de Ossche bende in verbinding stonden.

Deze heeren waren zoo gewiekst, dat ze uit een garage een paar wielen van een andere auto stalen en die bij hun nachtelijke tochten onder hun eigen auto zetten, om zodoende valsche sporen te maken. Ook was het een liefhebberij van hen, des nachts er op uit te trekken, om benzinepompen zonder betaling af te tappen!!

Voorts is bekend van hen geworden, dat ze een clandestiene aansluiting hadden op de radio-centrale.

Hun operaties geschieden over een ruim gebied, tot zelfs onder den rook van Nijmegen toe. Een heele bergplaats van inbrekerswerktuigen vond men onder hun beheer.

DE „VADER" DER MISDADIGERS.

7. Peer de Bie, oom van Piet de Bie, die zeker ook in Uden heeft meegedaan en die o.a. al eens veroordeeld is na een

mislukten roofoverval in de Philips-fabrieken te Eindhoven.

Deze ontaarde vader en gevaarlijke benedeaanvoerder zit nu achter de grendels. Zijn vrouw had hem en de kinderen allang in den steek gelaten en woont nu in Eindhoven. Grootvader de Bie moet nu voor de kinderen opkomen en bij de overheid aankloppen om steun voor de arme kleine slachtoffers van allerellendigste omstandigheden.

Terwijl hij zijn eigen kinderen verwaarloosde, was hij als een „vader" voor de misdadigers. Hij stuurde de jonge kerels er dikwijls op uit en vermaande hen „niet bang te zijn van de politie en desnoods erop te schieten." Hij heeft zijn neven opgeleid in het edele vak en ook vele anderen de listige kunstgrepen geleerd om onhoorbaar hulzen binnen te dringen en menschen met één slag neer te slaan. Een meesterstuk, door hem geësceneerd, was de laffe overval op de oude Betje van Dijk te Geffen. Het arme menschje werd bloedig mishandeld achtergelaten. De sporen van zijn genialen geest ontdekt men ook in den overval op een boerderij te Nuland, waar in een Kerstnacht een jong meisje het gelaat werd doorschoten, omdat zij niet wist waar de ouders, die naar de Nachtmis waren, het geld hadden geborgen.

DE LEVERANCIER.

8. Van den Heuvel, beter bekend onder den naam „De Brus", ook een der oudere benedeleden, medeplichtig aan verschillende misdrijven.

Dit exemplaar uit het boevengilde had vroeger met zijn vader een van de verdachte kroegjes geëxploiteerd. Hij drong zich niet door brande of anderszins op den voorgrond, maar door zijn werken achter de schermen was hij een der gevaarlijksten.

Hij zorgde ervoor, dat „het" milieu altijd goed in de wapens zat, welke hij zelf zeer handig wist te smokkelen. Verder had hij een fabriekje van inbrekerswerktuigen op touw gezet. De misdaadtrust breidde zich dus in het verticale uit! Ook was de Brus een meester in het vervoeren van gestolen goederen, terwijl hij er een kippenhouderij op na hield, welke steeds aanvoer ontving

van gestolen pluimgedierte. Dat was goedkoopster dan op de markt!

Meermalen had de politie hem al opgepakt, maar in de meeste gevallen ontsnapte hij aan den dans der veroordeeling. Niemand durfde tegen hem te getuigen!

9. Lodewijk de Vos, bijgenaamd de Sijp, een zeer verdacht individu, die met het interieur der gevangenis al jaren lang heeft kennis gemaakt en die het laatste jaar voortdurend de speciale attentie der marechaussees genoot.

Verschillende malen heeft men hem in het laatste jaar gefouilleerd. En niet steeds zonder succes. Er werden eens een keer op hem drie brownings en 36 scherpe patronen tegelijk aangetroffen.

EEN FIJNE MENEER.

10. De oude Toon de Soep, een man, die steeds met opdrachten en achter de schermen werkte. Hij was eveneens een „mentor” van het jonge opkomende misdadigersgeslacht, wijdde hen in de geheimen van het vak in en belaste zich ook vaak met de verdeling van den buit.

Hij heeft o.a. ook een actief aandeel gehad in den roofoverval te Mariaheide, in den nacht van 16 op 17 Maart 1934 gepleegd op den landbouwer Schepens, secretarispenningsmeester van den eierbond aldaar. Vijf gemaskerde mannen drongen het huis binnen en dwongen, Schepens onder vreeselijke bedreigingen de brandkast te openen. f 1600 werd buit gemaakt. Het toen ingestelde onderzoek leidde weldra tot de arrestatie van „De Sijp” en „De Soep”, beiden beruchte typen uit het misdadigersmilieu te Oss. Urenlang werden beiden aan een verhoor onderworpen, elk spoor, hoe gering ook, werd nagespeurd. Met den politiehond van den rijksveldwachter Wens uit Heesch werd gewerkt. Het schrandere dier dat lucht kreeg aan een ouden sok, gevonden in het dennenboschje, waar de roovers hun fietsen hadden verborgen, wees aanhoudend „De Soep” aan. De overval werd gereconstrueerd om Schepens en diens vrouw te helpen in de herkenning van de daders. Maar men kon al beslist overtuigd raken, dat twee roovers gevonden waren, juridisch was er nog niets tegen hen te

beginnen. Tot bekentenis kwam het niet.

De bekentenis van Ceelen heeft nu aangetoond, dat zoowel „De Sijp” als „de Soep” schuldig zijn. Beiden werden, met nog Peer de Bie en de Brus als daders aangewezen. Toon de Soep was in dat geval de aanvoerder. Hij had zich het eerst op den kassier geworpen en hem tot spreken gedwongen.

Deze Toon de Soep is het ook geweest, die het met den hoogergenoemden De Sijp in Augustus 1934 klaar speelden, om te Megen de politie in een belachelijk licht te zetten. Ze waren daar op de kerms en dronken zich een zware zathed in. De veldwachter pakte ze op en zette ze voor het uitslapen van hun roes in den z.g. Gevangenisstoren. De heeren waren echter spoedig over hun roes heen en hadden toen niets geen trek meer in dit gratis logies. Ze begonnen te graven. Met verwoedheid te graven. En waarachtig, het lukte hun een groot gat onder de deur vrij te krijgen, waardoor ze naar buiten kropen. Ze wilden de politie niet in het onzekere laten en schreven met groote letters op de deur: „De oolevaars zijn gevlogen!”

Nog sterker: den volgenden dag gingen ze naar den Burgemeester van Megen en eischten een paar voorwerpen op, welke ze in hun gevangenis hadden achtergelaten!

Toon de Soep tenslotte is nu ontmaskerd als „de” groote brandstichter, die wel honderd van dergelijke misdaden op zijn geweten moet hebben. Hij werkte niet alleen voor de bende, maar ook voor particulieren. Het bekendst is wel de brandstichting in een paviljoen op de Ossche wielerveer, waarvoor ook de Directeur dier baan, J. Verhoeven oftewel Jan Bol is gearresteerd.

Verder dient onder zijn vele wandaden vermelding de brandstichting in een boerderij van Van D. aan den Berghemschen weg. Daarbij werden drie vliegen in één klap geslagen. Van de verwarring werd gebruik gemaakt, om een buurman van een geldsbedrag te berooven. Het huilsraad van v. d. verdween bij „de redding” op onnaspeurlijke wijze, terwijl de bende bovendien wraak nam op de familie v. D. om het zij op goeden voet met de politie stond en wel

eens een schuurtje als schuilplaats aan de politieagenten had afgestaan.

„DE BROMMERT” EN ZIJN HELDEN-DADEN.

11. L. v. d. Wetering, beter bekend onder den naam „De Brommert”, die o.a. met Piet en Gerrit de Bie — de eerste werd later de moordenaar van den laatste — een overval te Veghel op den grijsaard van der Burgt hebben gepleegd.

In April 1933 was een goed gekleede dame bij Van der Burgt gekomen, die zich uitgaf voor antiquaire en hem vroeg eenig antiek te koopen. Voor een paar waardelooze bordjes bood zij hem zes gulden. Toen het op betalen aankwam gaf zij den ouden man een biljet van 25 gulden. Terwijl hij het geld wisselde, heeft de „dame” kans gezien de kast na te snuffelen, waarin zij in kranten gewikkeld f 600 vond, die door haar werden buitgemaakt.

Hoewel de politie aanstonds nadat de bestolene het geld miste, pogingen in het werk stelde de dievegge op te sporen, slaagde zij er niet in haar te arresteren.

Den grijsaard, die alleen woonde, werd aangeraden, zijn spaarduitjes naar de spaarbank te brengen, doch hij sloeg ongelukkigerwijs dezen raad in den wind.

Een maand later werd hij door gestommel in zijn huis uit zijn slaap gewekt en zag zich drie mannen, die zijn geld opelschten. Zij trokken den ouden man van zijn legerstede, bonden hem en beletten hem te schreeuwen door het beddegoed over hem heen te werpen.

De buit der roovers, die heel het huisje ondersteboven zetten, bestond toen uit een zilveren horloge met ketting en 700 gulden.

Hier bewees de Brommert met zijn kornuiten dus, dat hij een waardig lid van het boevengilde was. Hij was anders een specialiteit in kleiner werk: het gappen van veldvruchten en kippen.

Hoe brutaal dit heerschap daarbij te werk ging, moge blijken uit het volgende feit:

Hij ging op een avond uit om kippen te stelen. En zijn buit had hij spoedig gevonden. De stomme dieren gingen in een grooten zak. De Brommert sprong weer op de

fiets en hij reed zoo hard mogelijk naar huis. Onderweg echter stiet hij op een patrouille der marechaussée. Een sommatie om stil te staan negeerde hij. De kogels begonnen hem om de ooren te fluiten en dat werd hem toch te benauwd. Daarom besloot hij van de gestolen waar en van zijn fiets afstand te doen. Met een grooten zwaal werden die in het struikgewas geworpen en daar werden ze door de marechaussee gevonden en in beslag genomen. Maar de Brommert wist te ontsnappen door de duisternis, gevoegd bij zijn goede kennis van het terrein.

Maar terwijl hij vluchtte, bedacht hij. „t Is toch wel jammer van die goeje fiets van me.”

En wat deed hij nu? Naar de marechaussée-kazerne gaan. „Heeren, heeft U soms ook iets gehoord over een fiets van me? Toen ik een paar uur geleden in café zoen-zoo zat, heef een gemeene dief mijn fiets gestolen!”

Die brutale vlieger ging niet op. De Brommert is toen meteen vast gehouden en later veroordeeld.

ANDERE BENDELEDEN.

12. J. Verhoeven of Jan Bol. Hij was van betere familie en exploiteerde de wiel-erbaan in Oss. Echter kwam hij in connectie met de bende en dat deed zijn reputatie geen goed. Hij kreeg ruzie met verschillende mensen o.a. ook met de Ned. Wielren Unie, wyl hij geen autorisatie had aangevraagd voor wedstrijden, waaraan N.W.U. leden zouden deelnemen.

De N.W.U. heeft toen een gedeeltelijk startverbod uitgevaardigd.

Er heeft indertijd in de kranten ook al iets gestaan over zijn ruzie met den voorzitter der plaatselijke wielclub „Arditi”. Dat begon op de baan met een hooglopend twistgesprek en slechts een paar agenten konden voorkomen, dat de heeren elkaar publiekelijk te lijf gingen.

Voor alle securiteit werd Arditi's voorzitter ook maar onder politiegeleide naar huis gebracht.

De voorzitter ontsnapte echter niet aan den wraak van Jan Bol. 's Nachts kreeg hij thuis bezoek van den baandirecteur, die

vergezeld was van een ander. Er ontstond een ernstige kloppartij, waaraan ook de broer van den aangevallene deelnam. De broer voelde bij die botsing zich zoo ernstig bedreigd dat hij in zijn angst een mes greep dat op tafel lag en den baandirecteur een groote jaap in de wangen gaf. De directeur moest naar het gasthuis gaan om zich te laten verplegen. De dader is door de Rechtbank beboet.

Deze Jan Bol nu is vastgezet, omdat hij van zijn relatie met den ouden Toon de Soep, den aartsbrandstichter gebruik had gemaakt, om een duur verzekerde consumptient op de Wielerbaan kwijt te raken.

In Juli van het jaar 1933 werd een groot gedeelte van Oss des nachts opgeschrikt, omdat er een hevige oplaaiende brand was uitgebroken. Met geweldige knallen sprongen eternietplaten in de lucht, die het Sportpark-paviljoen dekten. De brandweer kon er niets aan doen, omdat het vuur zoo plotseling en zoo fel oplaaide.

Jan Bol heeft er van de verzekeringsmaatschappij vierduizend gulden voor gekregen, hoewel de praatjes over brandstichting al spoedig gingen loopen. Het blijkt nu, dat inderdaad de bijzondere Ossche branden-specialist te hulp was geroepen, om het zaakje aan te steken.

Vijf-en-twintig gulden had hij ervoor gekregen.

Jan Bol zit nu in de cel zijn relaties met de bende te betreuren. Maar het is nu eenmaal zoo: Wie met pek omgaat, wordt ermee besmeurd!

13 en 14. P. Schuurmans en P. Otten, welke laatste algemeen genoemd wordt het „Snoesje”. Zij hebben samen met de Rut en Piet de Bie een laffen overval gepleegd op een bejaard echtpaar in de Kapelstraat te Oss.

Schuurmans bekende het eerst, maar het Snoesje was toen niet meer in Oss. Hij was naar Holland vertrokken om als grasmaaier zijn kost te verdienen. Per radio werd opsporing verzocht en dat lukte gauw. Otten werkte in Hoofddorp. Hij kon het werk wel staken. De marechaussees hebben hem namens den Staat gratis pensioen aange-

boden, waarvoor hij zoo erkentelijk was, dat hij ook maar bekende.

15; 16 en 17. Gebroeders de Brok en van Orsouw, waarvan er een bijgenaamd is „De Koperen”. Deze drie hebben met den Ceel den ouden gepensionneerden Rijksveldwachter in Dinther beroofd. Maar na de berooving kregen ze ruzie, zooals ik al vertelde.

Het is de eenige wandaad niet van de gebroeders de Brok. Zij waren vooral gespecialiseerd in diefstallen en inbraken. Veel opzien heeft indertijd gebaard een inbraak in het dorpje Zeeland, in een manufacturenmagazijn.

Door het openschuiven van een raam hadden de dieven zich toegang tot het huis verschaft, waarna vrijwel alles overhoop werd gehaald. Alle kasten en laden werden nagesnuffeld en een groote partij manufacturen en andere goederen ter waarde van ongeveer 300 gulden alsmede eenig kleingeld meegenomen. Uit den stal van een naburige boerderij haalden de inbrekers daarop een kruiwagen en hiermede voerden ze de gestolen goederen weg.

De veldwachter van Zeeland, bij wien des morgens aangifte werd gedaan stelde zich onmiddellijk met de rijks- en gemeentepolitie uit Oss in verbinding. De politiemannen gingen gezamenlijk het wagenspoor van den kruiwagen na en kwamen zoo in Oss. Hier ontdekte men inderdaad de gestolen partij manufacturen die verpakt in vier groote balen achter de heg van een woning in de heide lag.

De politie arresteerde de beide bewoners van het huis, de gebrs. Den Brok, doch in weerwil van de sterke aanwijzingen die ter terechtzitting tegen hen naar voren werden gebracht, bleek toch het wettig bewijs niet geleverd en er volgde vrijspraak.

Een van de vele gevallen, dat het zwijgsysteem groot succes had!

18 Piet de Bie. Hij is al voor vijftien jaren opgeborgen. Maar er zal nu nog wel het noodige bijkomen! Verschillende der groote misdaden, waarvan ik verhaalde, zijn mede zijn werk geweest. Hij is wel een der markantste vertegenwoordigers onder de jongere misdadigersgeneratie. Men huilt bij de gedachte, hoe die zijn jonge

leven zoo verschrikkelijk verknoeid heeft. Het is ook thans bekend geworden, dat hij zijn haat tegen de marechausee eveneens wilde uitvieren in een moord.

Hij was vast besloten een patrouille marechausee, die geregeld des avonds van de Elzenbrug, waar zij waren gestationneerd, een donkere straat moesten inrijden om naar de Neerveldschesstraat te komen, neer te schieten. Tot drie keer heeft hij zich met een geladen revolver daar in het struikgewas opgesteld. Door een toeval hebben de marechausee juist die avonden een anderen weg genomen, zoodat het plan mislukte.

Gelukkig! Anders had zich het heillooze voorval van 1894 wellicht herhaald.

BEKENNERS EN ZWIJGERS.

Met deze 18 is de film eigenlijk nog lang niet afgelopen. Er zitten er nu al ruim 50 uit het Ossche milieu opgeborgen. Doch ik moet ergens eindigen. En eindig nu met het geval van laatstgenoemde, dat wel buitengewoon erg is. Op het laatste nipper-tje kan ik hier echter nog met een enkel woord vermelden, dat Piet de Bie toch ook als laatste der „jongeren” ook alles aan het bekennen is gegaan. De moord op zijn neef blijkt inderdaad ingegeven te zijn door jaloezie. Hij was op den fatalen avond dol gemaakt, omdat vrouw C, de voorkeur bleek te geven aan Gerrit.

De „jongeren” zijn nu allemaal in het stadium van rouwmoedigheid en bekennen gekomen. Dat is voor hen een weldaad en dat is voor Oss een weldaad.

Ook de Rut, die al meermalen gezwalkt heeft tusschen openhartigheid en zwijgen, moet nu zijn hart volkomen gelucht hebben. Hij heeft tevens toegegeven, dat al die romannetjes over mishandeling door de marechausee maar flauwe kul waren. Integendeel, hij gewaagt met lof over de behandeling, welke hem van dien kant werd.

De volharders in het zwijgen zijn allemaal ouderen, zooals de Brus en de Slijp. Die heeren gelooven nog steeds in het oude systeem. Allergrootste verbazing heeft het daarentegen gewekt, dat de oude Toon de Soep al *iets* heeft toegegeven, n.l. de

brandstichting in het paviljoen van de wielerbaan. De ouderen vinden overigens die jonge praters laffe melkmuilen, niet waard, dat ze ooit onder hen mogen gediend hebben. Vermoedelijk zal dit tuig wel nooit tot bekenissen komen tegenover hun ergste vijanden, de marechausees. Maar baten kan hun dit nu niet veel meer. De sprekende getuigen zijn te talrijk geworden.

Het kwaad der stille kroegen is nu ook zoo goed als uitgeroeid. Bij Hanneke komt niemand meer, want de marechausee noteert ieder, die bij haar binnen gaat. Hiermede zijn deze broeinesten, deze kweekplaatsen van misdaad en maatschappelijk vuil uitgeroeid. Mogen ze nooit meer opnieuw samenrotten!

Er moeten verder nog meer arrestaties op het program staan en belangrijke verrassingen blijven niet uitgesloten. Wie dit geschrift in handen krijgt, zal er allicht reeds meer van weten door de nadere berichten in de dagbladen.

Het is voor de onvermoed werkende politie en marechausee te Oss te hopen, dat al hun arbeid de veroordeeling van al de gevaarlijke heeren tot gevolg zal hebben.

Het was reeds opmerkelijk, dat tijdens de gevangenhouding van de voornaamste typen in de laatste maanden de misdaadberichten van Oss uit niet langer over het land golven.

De kern van het kwaad is gegrepen.

VREEMDELINGEN IN OSS.

Het was in vroeger jaren ook zoo'n onrustbarend teeken voor den Osschen naam, dat telkens misdadigers van buiten, uit andere deelen van het land, uit andere landen zelfs naar Oss trokken, om er hun schavuitenstreken bot te vieren. Soort zoekt soort. Ze dachten, dat daar waar de misdaad zoo weelderig bloeide, de politie wel „een zacht eitje” zou zijn. Ze hoopten ook op de bescherming der zwijgzaamheid van de kornuiten in het edele beroep.

Maar geen van beiden is hun meegevallen. De politie was met de aanvankelijk te krap toegemeten krachten toch geducht op haar *qui vive*.

Verschillende keeren zijn er beruchte typen van buiten en ook van het buitenland gesnapt. Waarbij de eigenaardige solidariteit der Ossche onderwereld ook volstrekt haperde. Die vond haar bestaan alleen maar in plaatselijke tradities en moeide zich niet met andere bandieten. Getulgenissen afleggen tegen hen was geen overtreding van de ongeschreven wet der zwijgzaamheid. Verschillende veroordeelingen hebben zulk soort heeren dan ook geleerd, dat ze het in Oss niet beter kunnen probeeren dan elders.

Nog onlangs, begin April, is het een tweetal gevaarlijke internationale misdadigers daar slecht bekomen.

Het waren twee Duitsch-sprekenden, doch resp. van Tsjechische en Poolsche nationaliteit, meesters in hun vak, meer speciaal in de branche van kerkdiefstallen. Niet lang te voren hadden ze in Parijs nog een belangrijke zaak opgeknapt en ook in de Nederlandsche mijnstreek waren ze zeer actief geweest. Ze vestigden zich in een volkslogement te Oss en bereidden zich zelfs op hun kamer op alle mogelijkheden voor. De deur werd voorzien van een zeer zwaren grendel. Lange messen, een paar zware revolvers en een keurige collectie maskers behoorden tot hun beroepsingrediënten. De Ossche politie kreeg echter de lucht van het geval. Een politiepatrouille ging samen met een aantal marechaussees op speurtocht uit in den avond van den elfden April. En jawel, in de richting van het dorpje Teeffelen werden deze al te vurige kerkbezoekers gesignaleerd. Onmiddellijk werd er in alle stilte en verborgenheid een heel cordon getrokken rondom het dorpje en rondom het kerkgebouw in het bijzonder. Nu, men heeft er niet vergeefs op wacht gestaan. Omstreeks twaalf uur begonnen er schimmen rond te dwalen in den kerktuin. Het waren geen spoken, maar echte gestalten van vleesch en bloed. Ze verkenden, waar ze het beste de kerk zouden kunnen binnendringen en lieten daarbij felle schijnwerpers langs de muren spelen.

Toen wist de politie genoeg. Op commando sprongen er verschillenden naar voren en sommeerden de bandieten zich

over te geven. Doch de kerels waren zoo gewiekst, dat ze geholpen door de duisternis toch nog konden ontkomen. Dit betekende echter slechts uitstel. Toen ze hun logies in Oss weer wilden opzoeken, liepen ze plotseling een politiepatrouille tegen het lijf. De politie had het brave kerkminnende tweetal niet eens hooren aankomen, omdat ze hun schoenen hadden voorzien van heel dikke rubberzolen. „Tegen het lijf loopen” is dus in dit geval een letterlijk gebruikte uitdrukking.

Nou, als de politie in het holst van den nacht zulke stiekeme heeren tegenkomt, dan vindt ze het altijd maar het beste, even nader met hen kennis te maken. „Halt politie!” klonk dan ook door den stillen nacht. De anderen stelden deze belangstelling echter heelemaal niet op prijs. Onder gebrul trokken ze beiden een zware revolver uit den zak en begonnen te schieten. De politie moest toen natuurlijk met vuur en lood een antwoord geven. Het werd een waar Chicagosch tafereel in het stille Oss. Knallen en vuurstralen schoten door den nacht. De heele buurt werd wakker, doch iedereen was zoo verstandig, ramen en deuren stijf dicht te houden, om verdwaalde kogels geen toegang te verleenen. De beide kerels maakten telkens wel een beweging van vluchten, doch dan was het, of zij zich bedachten en begonnen opnieuw te schieten. De duisternis verhoogde de trefvaardigheid intusschen niet. De politiemannen bleven ongedeerd. En plotseling viel een der vreemdelingen neer, terwijl de andere wegholde in het onbekende. De politie kwam naderbij en een der mannen boog zich over den gewonde, die slechts kon stamelen: „Ich habe genug”.... Alles is in het werk gesteld, om hem in het leven te behouden, doch een schot in den buik bleek doodelijk te zijn. Na enkele dagen heeft in het Bossche Ziekenhuis de dood hem opgezocht, een tragisch sterven in een ver vreemd land. Hij bleek nog te kunnen vertellen wie hij was en dat stemde overeen met het vermoeden der politie. De Tsjechische misdadiger, dien men zocht, had hier zijn einde gevonden. Doch waar was de andere, Rudolf Miller, de Pool?

Het zoeken naar hem heeft nog een tragi-comisch gevolg gehad.

KLOPJACHT IN DE BOSSCHEN.

Vrijdag voor Paschen ging in den vroegen morgen een troep mannen naar de werkverschaffing in het groote bosch, dat een eind voorbij Oss begint en zich dan uitstrekt tot aan Herpen bij de Maas. Op eens kwam men iemand tegen, een man in roodbruine kiel met een riem om het middel. Hij zeulde een fiets mee. Er liepen al enkele dagen geruchten, dat hier een vreemdeling moest rondzwerven en natuurlijk zocht men ook verband met de Osssche schietpartij.

De voorman der werkverschaffers achtte het dan ook geraden, den veldwachter in Herpen te waarschuwen. Ook de politie in Oss werd er toen bijgeroepen. De voorwerker kreeg een twintigtal foto's voorgelegd, waaronder ook de internationaal verspreide van Miller. Onmiddellijk werd die eruit gepikt door den voorman. Men meende nu wel zekerheid te hebben, dat de vreemdeling, in de bosschen zwerfend, de gevaarlijke schutter uit den nacht van 11 April was.

Een groote klopjacht begon door het uitgestrekte boschterrain vol heuvels en zandverstuivingen en greppels. Een jacht vol spanning en inspanning. Er werden inderdaad sporen van 's vreemdelingen verblijf gevonden. Kranten met vetvlekken, waarin blijkbaar levensmiddelen hadden gezeten, een plankenopstapeling in een keet, welke er op wees, dat daar een mensch geslapen had. Fietsensporen. Maar de mensch zelf was onvindbaar. Tegen den avond werd door de politie het zoeken dan ook gestaakt.

Maar een half uur later kwam de voorwerker alweer aansnellen met de boodschap, dat hij met een aantal zijner

werkverschaffelingen den vreemdeling weer had gezien. Een nieuwe klopjacht begon. Nieuwe teleurstellingen. Later zagen andere inwoners van Herpen hem. Maar voor de politie bleef hij onzichtbaar. Er is gezocht op Zaterdag, op Eersten Paaschdag, op Tweeden Paaschdag. Geen resultaat. Een belangrijk aantal politiemannen heeft zoo de feestdagen met inspannend werk moeten vullen. Tot tenslotte de oplossing kwam, een waarlijk onnoozel oplossing. In Ravestein werd een zich zonderling gedragende man met een fiets aangehouden. Het bleek een bekend onnoozel type uit Oss te zijn, dat zich wel eens meer tot eenzame zwerftochten gedrongen had gevoeld, doch dan telkens door de politie weer werd opgepikt en thuis gebracht. Nu probeerde hij de politie zoo goed mogelijk te ontwijken en dat was hem waarlijk tijdens drie dagen van klopjacht gelukt.

Maar Rudolf Miller zwerft nog ergens in de wijde wereld, wellicht zinnend op nieuwe vergrijpen tegen eigendom en leven....

Hij heeft echter wel begrepen, dat Oss geen speciaal dorado voor misdadigers is, dat ze er gauw gesignaleerd en stevig ontvangen worden.

Het ziet er inderdaad naar uit, dat nu het ergste voorbij is in deze contreien. Hetgeen natuurlijk niet wil zeggen, dat er nooit of nimmer meer iets ongerechts zal geschieden. Hetgeen zelfs niet betekent, dat de criminaliteit nu aanstonds geheel tot normale proporties zal zijn teruggebracht. Maar wel dat de angstwekkende stijging van den misdaadvloed is bedwongen en dat nu het groote saneringswerk kan beginnen. Het adderkluwen is uit elkaar geslagen. God geve, dat het zich niet meer in elkaar kan strengelen tot een gifhaard voor moraliteit en samenleving.

SLOT-VERPEINZING

Met een lichte intraductie ben ik dit verhaal begonnen. Met een lichte opbouw heb ik het willen eindigen. Maar wat is het niet. Als ik nog maar eens zie wat ik hier allemaal verhaald heb van trieste daden, als ik weer eens voorbij laat trekken die tafereelen van jaloezie en verbittering, van roof en moord, als ik bedenke, dat het er maar enkele zijn uit een lange, lange reeks, dan rijpt een gevoel van walging en afschuw de keel bijna dicht.

Wederom wandel ik door Oss en ik bevind het als een rijver stadje met rijvere burgers, die niets anders willen dan een flink stuk brood in eerlijken arbeid. Wederom onderga ik de vredigheid van die tafereeltjes met spelende kinderen, het praten op den hoek van rustige menschen, van zakenmenschchen, van verliefde menachen, wederom zie ik de winkelétalages volgetast met goede dingen, vertellen de uithangborden en opschriften mij van eerzamen arbeid en ordelijke wijjt. Dan volgt de weg zich naar buiten, waar de zomer over het land ligt en alle haveloosheid en armoede opslert met de blijheid van frisch groen en blinkende bloemen. Daar hangt de lucht vol jubelend vogelgeluid en er dansen zonnevenken in de oogen der schamele menschen, welke getuigen. Hoe is het mogelijk, vraag ik mij af, dat in zulk een goede en milde wereld slechts gedachten kunnen woekeren en menschenpijnen ontkiemen? Maar dan verpest ik de wonderen en raadselen van het menschenhart een wereld op eenmaal. Doch in de eenzaamheid van het dorp, omringd met eikenstruiken, omringd door vromen koren, daar waar het menschenhart in zijn doornen oprijpende

pracht als 't ware rust en vrede laat uitgolven, daar waar de heide zich delvend strekt naar den einder en de jeneverbes zich vastklampt in de zandverstanting, daar zweeft ook veel gerucht van menschelijken jammer en menschelijken strijd voor wie luisteren kan. Zie, die schaduw sulzen in de denniekronen! Krom en kreupel staat een misgroeide stam tegen de lucht. En de schimmen worden wakker van oude heldensche volksstammen, die hier hun natuurieven leefden in deemoed voor de schrikwekkende Goden, koesterend hun liefde en hun bloedwraak, zinnend op geluk in de vrede maar ook in den oorlog. Daar komen de vreemde mannen met hun boodschap van het Christendom en het is een wonderlijk gerocht over heel het land, dat nu een heel nieuw tijdperk zal aanbreken. Jaren van voorspoed rijzen zich aan jaren van ellende. De oorlogsvloed spoelt telkens tegen Oss aan en ge hoort het draven der ruiters, het kletteren der speren, het stervensgeschrei der getroffenen, het juichen der overwinnaars.

De wind blaest gelijk en de dempen sulzen eender en het zand vervloet altijd even grillig, terwijl geslacht na geslacht opgroeit en ondergaat in vergetelheid. Maar dan nadert de nieuwe tijd en hij bouwt burchten van welvaart in Oss die onaanastbaar schijnen. Doch in de schaduw groeit daar de woekerplant van de misdaad steeds weelderiger en wijlder. De welvaartsburchten sterren gedeelselijk in, doch de misdaad neemt de raam over. Daar zwerft en Oss in die jaren van wel en noot en het veel jammerlijk gerocht van in blinde woede afgeslacht. Daar verpest leven en menschenheden van gans Oss.

drankbegeerte. Het is als een heil van stemmen, dat me nu belegert: de stervens-kreet in den donkeren avond, terwijl de honden hullen; het opgewonden getwist in kroegen en lage huiskamers; het fluisterend samengezweer en het knarsen der rijwielbanden over het grint, terwijl de begeerten vooruit loopen naar de misdaad, die op het program staat; de angstsnikken van vrouwen, die vergeefs op hun man of zoon wachten, het grommen van de bloed-wraak in verbitterde mannengedachten.... o, het is of nu heel dit zomerland daar vergauwd en vervaald ligt in den aanschermerenden avond.

Met een ruk als 't ware moet ik mijn overpeinzingen weer wenden in het heden, het rustige heden, dat ik nu zelf beleef, terwijl ik weer op Oss toestap, waar de eerste lichtjes reeds beginnen te tinkelen. En de zon zakt, bloedrood zakt de zon

achter het silhouet der huizensamendromming, waarboven een paar kerktorens en fabrieksforten en slanke schoorsteenbuizen uitrijzen.

Ja, de bloedroode zon gaat onder. Gaat de aera van bloed en misdaad ook onder?

We mogen het hopen, gelukkig mogen we het hopen. Ik vertelde van dien voortreffelijken methodischen strijd, die nu kon worden aangevangen, van de bekentnissen, die zijn losgekomen uit anders vastgesloten monden.

Het is daarom ten slotte met een gevoel van voldoening, dat ik een stop zet onder het geschrift.

Als in de ouderwetsche romans gaat dit vermoedelijk eindigen met de bestraffing der misdaad en een happy end voor Oss.

Ik houd van die ouderwetsche romans.

Mei 1935.

De eerstvolgende aflevering in deze serie is getiteld:

EEN FRANSCH BABY LINDBERGH

DOOR GEHEIMAGENT IIIA.

Reeds verschenen in deze serie:

No. 1 Menschenroof
Het geval Jacob
door A. Lapage.

No. 2 GEheime STAatsPOLitie
door Gehelmagent IIIA.

No. 3 Op Smokkelwegen
Reportage van een Smokkeltocht
door Nor Heerkens.

